

Tankar om en framtida renmarkslag med författningskommentar

Efter regeringens beslut att Renmarkskommittén ska avbryta sitt arbete har jag ansett att jag bör lägga fram de överväganden som sekretariatet och jag har hunnit göra sedan hösten 2021 fram till dagens datum. Övervägandena i detta utkast är resultatet av ett omfattande arbete som har gjorts av sekretariatet och mig. De bygger på en rad faktapromemorior som ett stort antal personer i expertgruppen har granskat och lämnat synpunkter på. Expertgruppens arbete har utförts med anledning av regeringens uppdrag till kommittén och har antagligen utförts i förhoppning om att det skulle komma till någon användning. Till följd av regeringens beslut att lägga ner kommittén har detta utkast inte kunnat bli föremål för diskussioner eller ställningstaganden av kommittéledamöterna, de sakkunniga eller av experterna. Innehållet i utkastet kan måhända ändå tillmätas någon betydelse och spara något arbete för den nya utredning som enligt uppgift ska tillsättas (med nya direktiv).

Övervägandena har konkretiserats till ett lagtextutkast med kortfattade kommentarer i en form som liknar de specialmotiv som brukar finnas i ett slutbetänkande. Men något slutbetänkande har det inte kunnat utvecklats till i avsaknad av möjligheter att behandla innehållet inom kommittén. Det ska snarare ses som ett slags periodbokslut. Det ska understrykas att utkastet inte kan göra anspråk på fullständighet eller slutgiltighet; det är tänkt att fungera som ett mer konkret underlag för en fortsatt diskussion om hur gällande rennäringslag skulle kunna förändras för att balansera de många intressen som behöver sammanvägas till en fungerande helhet. Inledningsvis ska därför särskilt påpekas något om det som saknas i utkastet.

Särskilt om det som saknas i förslaget

För det första saknas det en utvärderande analys av olika tänkbara vägval och handlingsalternativ. Som redan nämnts har den föreslagna lagtexten inte genomgått någon expertgranskning. Tänkbara handlingsalternativ har därför inte kunnat utvärderas till fullo. Kommentarer till lagtexten är tänkta att någon mån kunna underlätta en fortsatt diskussion kring om helt andra lösningar än de som vi föreslår i stället borde väljas. Med det sagt ska framhållas att kommentarerna sammanställts av sekretariatet och mig på relativt kort tid. Vissa delar av kommitténs uppdrag hanteras inte alls i förslaget, till exempel den förlikningsmekanism som kommittén hade i uppdrag att lämna förslag om.

För det andra har vi inte haft möjligheter att göra en systematisk genomgång av behovet av följdändringar i andra författningar, vilket skulle ha krävts om de föreslagna lagreglerna skulle införas och ersätta den nuvarande rennäringslagen. Vi kan redan nu se ett behov av ändringar i vissa anslutande lagar. Vi avslutar detta utkast med några konkretiserade tankar kring möjliga författningsändringar.

För det tredje saknas konkreta förslag till övergångsbestämmelser i lagtextutkastet, trots att det finns ett uppenbart behov av sådana till flera av de lagregler som föreslås. I några fall påpekas detta i texten, men dessa ska inte betraktas som uttömmande påpekanden. Det finns inte heller några förslag till en reglering av till lagen anslutande frågor som normalt skulle ha skett i en av regeringen utfärdad förordning. Till dessa tillkortakommanden ska läggas att slutredovisningen saknar en konsekvensanalys. I fråga om de konkreta lagförslag som lämnades i kommitténs delbetänkande *Jakt och fiske i renbetesland*, SOU 2023:46, finns det dock en konsekvensanalys. Men konsekvenserna av den föreslagna regleringen för Samefonden bör analyseras ytterligare (jämför kapitel 14 i SOU 2023:46 och PM 20).

Eftersom sedvanliga överväganden inte har gjorts ännu finns det inte heller någon allmänmotivering till de förslag som presenteras. I stället hänvisas till de promemorior som sekretariatet har utarbetat och som experterna granskat (utom för såvitt avser PM 51–53). Avsaknaden av en samlad allmänmotivering ger anledning att kortfattat redogöra för några av de principer som sekretariatet och

jag har ansett borde vara styrande för en ny lagstiftning om renskötsel i Sverige.

Övergripande principer för en ny renmarks lag

Nuvarande lagstiftning präglas av tvingande regler. Delvis går det tillbaka på ett patriarkalt synsätt som bland annat kom till uttryck i 1883 års kommittébetänkande som låg till grund för 1886 års renskötsellag. Genom den lagen kollektiviserades enskilda samers markanvändningsrättigheter och överfördes till de samfund som kallades lappbyar (föregångare till dagens samebyar). Rådigheterna för sådana samfund ansågs dock behöva begränsas. Ett "lappsamfund" som rättighetshavare ansågs vara "föga egnat att förhandla till gemensamt beslut och att ingå aftal samt till samfäldt gagn använda inflytande medel". Sådana fördomar bör inte få förtätas till lag, i synnerhet inte till tvingande lag.

Tvingande lagregler bör enligt vår uppfattning användas med stor återhållsamhet. De bör ha ett tydligt och angeläget syfte, och vara effektiva och nödvändiga för att uppnå syftet. När lagreglerna innebär att handlingsfriheten för enskilda inskränks bör det alltså framstå som proportionerligt; till exempel bör den enskildes anspråk på handlingsfrihet i princip inte få medföra skada på någon annans rättsligt skyddade intressen eller på angelägna allmänna intressen. Ett exempel på ett enskilt rättsligt skyddat intresse är egendomsrätten. Ett exempel på ett allmänt intresse är allemansrätten och skyddet av hälsa och miljö. I övrigt bör en utgångspunkt för lagstiftaren vara att det folk varifrån all offentlig makt ju ska utgå klarar av att samordna sina intressen på egen hand om det inte finns evidens för annat. Ytterst ankommer det på våra domstolar att avgöra tvister mellan enskilda när de inte kan komma överens eller förlikas.

Det finns skäl att säga något ytterligare om rätten till egendom och skyddet för den.

Egendomsrätten ger innehavaren av egendomen vissa negativa befogenheter. Hon eller han har som huvudregel ett skydd mot att andra bemäktigar sig egendomen. Undantag från detta följer av regler för expropriation och andra liknande ingrepp. Egendomens innehavare kan i princip också förbjuda intrång och förbjuda andra

att nyttja egendomen. Det finns undantag från den huvudprincipen. När det gäller mark finns till exempel regler om allemansrätt. Den föreslagna lagregleringen utgår från detta synsätt.

Rätten till egendom ger också egendomens ägare eller innehavare vissa positiva befogenheter, bland annat den principiella rätten att utnyttja sin egendom. Det kan vara fråga om fast egendom eller lös egendom, till exempel en jakt- och fiskerätt på egen eller annans fastighet. Den enes nyttjande kan ge upphov till negativa effekter på andra. Rätten att utnyttja det man har kan därför inte vara absolut. Det är särskilt tydligt när två parter har nyttjanderätt till samma mark eller resurs. I ett sådant läge bör inte någon part kunna kräva av den andre att han eller hon ska tåla negativa effekter utöver vad som är skäligt. Vid en skälighetsbedömning bör utgångspunkten vara att parternas anspråk på egendomsskydd ska väga lika tungt. Detta är en utgångspunkt när det gäller rättsförhållandet mellan grannar och det har också varit en utgångspunkt för oss när det gäller förslag till hur olika markanvändares intressen ska kunna koordineras.

Kollisioner mellan enskilda intressen kan som utgångspunkt lösas genom avtal mellan de berörda. I princip bör avtalsfrihet råda så länge avtalsparterna inte använder sin avtalsfrihet så att det skadar tredje mans rättsligt skyddade intressen eller skyddet av hälsa och miljö. Även detta har varit en utgångspunkt för förslaget till en ny lagstiftning. Att träffa avtal kan dock vara förenat med sådana kostnader (så kallade transaktionskostnader) att några avtal inte kommer till stånd. Det kan därför behövas reservregler som gäller om inte annat har avtalats. Bland de föreslagna lagreglerna finns åtskilliga sådana reservregler. Sådana lagregler kan också motiveras av ett antagande om att det finns en strukturell obalans mellan olika intressenter, till exempel i fråga om ekonomiska resurser.

Så långt de övergripande utgångspunkterna.

Specifikt om renkötselrätt och renbetesrätt

När det specifikt gäller samebyarnas renkötselrätt och de nuvarande koncessionssamebyarnas renbetesrätt har åtskilliga oklarheter uppkommit och lagrats på varandra över tid. Näringsrättsliga och folkrättsliga synpunkter har kommit att

blandas med den civilrättsliga grunden för rättigheternas uppkomst, innehåll och bestånd. Enligt vår bedömning har renskötselrätten (och den mindre långtgående renbetesrätten) hemvist i civilrätten. Det är fråga om en särskild rätt till fastighet. Vi har eftersträvat att lagreglerna i möjligaste mån ska gå att återföra på grunder och rättsprinciper som gäller på den allmänna och speciella fastighetsrättens områden. En annan sak är att anspråken på hur rättigheterna ska kunna utövas inbegriper etnologiska och kulturhistoriska skyddsaspekter: renskötselrätten bygger på möjligheten till en naturbetesbaserad verksamhet enligt samiska tradition och sedvana. Att det är möjligt att utöva en effektiv och rationell näringsverksamhet genom att föda upp renar i hägn och mata dem med pellets är inte ett utflöde av renskötselrätten.

Även reglerna om skadeståndsansvar bör huvudsakligen vara möjliga att återföra på de skadeståndsrättsliga principer som kan anses gälla i allmänhet, framför allt i grannelagsförhållanden.

Kommittén har också haft i uppdrag att överväga regler om hur samebyar och de nuvarande koncessionssamebyarna ska vara organiserade. Utgångspunkten har då varit att regelverket i möjligaste mån bör kunna bygga på allmänna föreningsrättsliga principer. Här sammanhänger regelverket med tredje mans intresse av att veta vem som har behörighet som rättighetshavare, vem som kan sluta avtal och mot vem olika anspråk kan riktas när det gäller renskötsel- och renbetesrätten. Med detta intresse kommer ett anspråk på att organisationen ska vara transparent både inåt gentemot organisationens medlemmar och utåt gentemot tredje man.

Samer utanför samebyar

Något bör också sägas här om samer som inte är medlemmar i någon sameby och som därför inte har någon del i renskötselrätten. Dessa samer har påfordrat att de ska kunna bli medlemmar och på det viset få del i renskötselrätten. Vi har bedömt att det inte är möjligt att tvångsvis ”öppna” samebyarna för nya medlemmar som med sina tillkommande andelar i samebyns renskötselrätt skulle spä ut det ekonomiska värdet av de nuvarande medlemmarnas andelar. En ny lagstiftning bör däremot undanröja alla hinder mot en ökad

öppenhet. Det kan ske genom att lagen uttryckligen tillåter att en sameby antar stödjande medlemmar, vilket inte är möjligt enligt den gällande rennäringslagen (1971:437). De stödjande medlemmarna får enligt lagutkastet visserligen inte del av renskötselrätten omedelbart på grund av sitt medlemskap, men kan genom samebyns stadgar ges del i enskilda rådigheter, till exempel jakt eller fiske, som innefattas i renskötselrätten. Det bör också vara möjligt för en sameby att bilda ett dotterföretag som efter samebyns (moderorganisationens) upplåtelse av jakt- och fiskerätten kan anta nya medlemmar eller delägare i dotterföretaget. I grund och botten är detta ett utflöde av den avtalsfrihetsprincip som bör råda som en övergripande princip för lagstiftningen.

Statens roll

Det finns flera statliga myndigheter som har i uppgift att tillvarata olika allmänna intressen som berör renskötselrätten och renbetesrätten. När det gäller myndigheternas inbördes ansvar har strävan varit att försöka ta tillvara den kunskap och kompetens som har byggts upp i olika myndigheter under den tid som rennäringslagen har varit i kraft. Beaktandet av den principiella rätten till en rättvis rättegång när det gäller enskildas civila rättigheter och skyldigheter har medfört förslag till vissa förändringar i regelverket.

I övrigt har ambitionen varit att försöka bibehålla de rättsregler som berörda parter har anpassat sig till under gången tid.

Avslutningsvis några ord om samebyarnas rätt till jakt och fiske.

Upplåtelse av jakt och fiske

Frågan om samebyarnas rätt till jakt och fiske och i synnerhet rätten för dem att till annan upplåta rätt att utöva jakt och fiske på samebyarnas områden har lett till en många gånger upprörd diskussion, ofta med inslag av osakligheter. Diskussionen har tyvärr fått överskugga de många andra frågor som kommittén har haft i uppgift att överväga.

Förslaget till ny lag utgår från att rätten att upplåta jakt och fiske på samebyarnas områden ska ligga på samebyarna när det gäller

statlig mark. Förslaget bygger på vad Högsta domstolen har uttalat i Girjasdomen och på vad som har kunnat utrönas om den historiska markanvändningen i de nuvarande samebyarnas områden (se PM 18 – *Samebyarnas rätt grundad på urminnes hävd till jakt och fiske i Lappland*, PM 41 – *Samebyars rätt till jakt och fiske i renbetesfjällen och Dalarna*, PM 52 – *Samebyars rätt till jakt och fiske på Sveaskogs marker i Lappland*). Här bör anmärkas att det markinnehav som Vattenfall AB har i renskötselområdet inte har utretts särskilt, eftersom det inte har varit känt för sekretariatet att Vattenfall AB är ägare till stora markområden ovanför odlingsgränsen förrän i oktober 2024, det vill säga när alla tre nu nämnda utredningar och promemorior redan hade färdigställts och sekretariatet underrättades om att kommittén skulle avvecklas. En efterföljande utredning får alltså utreda vad som gäller på mark som ägs av Vattenfall AB.

Det står sedan länge klart att enskilda kan upparbeta urminnes hävd till exempelvis jakt och fiske på annans mark och att en sådan rätt är föremål för egendomsskydd. Beträffande de renskötare som i historisk tid har funnits på de aktuella markerna gäller att den rätt de kan ha upparbetat kollektiviserades och överfördes till lappbyarna, som sedermera blev samebyar. Rätten har inte uppkommit på grund av lagen, men väl kollektiviseringen av den.

För att en urminnes hävd till jakt och fiske ska kunna upparbetas krävs bland annat att jakten och fisket har bedrivits ”okvalt” eller ostört under den tid (cirka 90 år) som krävs för att upparbeta hävden. Den springande punkten för bedömningen har varit i vilken mån det finns evidens för konkurrens om jakt och fiske i berörda områden och om denna kan antas ha varit tillräckligt omfattande för att bryta upparbetningen av hävden. Det står genom Girjasdomen klart att det mått av konkurrens som kunde antas ha förekommit i det området inte hade varit tillräckligt för att vara hävdbrytande. Vid sekretariatets undersökning av den historiska markanvändningen kunde inte påvisas att konkurrensförhållandena på statens mark i Lappland avvikit i nämnvärd mån från de förhållanden som har rått på Girjas samebys område, med reservation för att förhållandena framstår som något otydligare på vissa områden som i dag ägs av Sveaskog AB. Förhållandena på renbetesfjällen i Jämtland och Härjedalen är också mer svårbedömda än i övriga delar av området.

I ett sådant läge uppkommer ett vägval. Antingen vidhåller staten att den nuvarande ordningen ska gälla till dess att en sameby likt Girjas sameby visar sig ha bättre rätt till jakt och fiske (i det fallet gällde det småviltsjakt och fiske) eller så erkänner staten att rätten baserat på nuvarande kunskap får presumeras tillkomma berörda samebyar. Om ny kunskap skulle komma fram bör det vara möjligt för staten eller någon annan att påvisa bättre rätt än samebyn. I lagutkastet har den här senare vägen valts därför att den är förenlig med Girjasdomens innebörd och med de historiska sakförhållanden som har varit möjliga att klarlägga. Den väg som staten just nu verkar företräda kan ses som en anmodan till alla berörda samebyar att väcka talan mot staten. Om så skulle bli fallet kan betydande tvistlösningskostnader uppkomma i onödan.

Av kommittédirektiven följer att kommittén i fråga om jakt och fiske på renbetesfjällen och i Lappland ska beakta andras intresse av att kunna jaga och fiska där. Vi har bedömt att det inte är lagligen möjligt att inskränka den rätt som samebyarna av allt att döma har (eller med dagens regler kan tvingas visa sig ha). Åtminstone saknas sådana förutsättningar för ett expropriativt förfarande i det här skedet, när man inte vet hur samebyarna kommer att förvalta jakten och fisket. Skulle det i framtiden visa sig att allmänheten helt utestängs från jakt och fiske kan det finnas skäl att göra en annan bedömning. Staten kan i det läge som skulle uppstå om det här lagutkastet trädde i kraft försöka tillgodose intresset av jakt och fiske för allmänheten genom att ingå frivilliga avtal med samebyarna, antingen så att jakt- och fiskerätten förvärvas av staten eller genom att staten arrenderar den av samebyarna och sedan upplåter den till andra.

Vi har föreslagit nu beskriven ordning även för de områden där det råder en något större osäkerhet om de historiska konkurrensförhållandena. Ett särskilt skäl för det är att man då, i vart fall tills vidare, kan uppnå en enhetlig reglering av samebyarnas jakt- och fiskerätt på statlig mark i hela det berörda området.

Förslaget till ny renmarkslag – med kommentar

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om renskötselrätt som är en särskild rätt till fastighet grundad på urminnes hävd. Rätten gäller i vissa delar av Sverige.

Renskötselrätt innebär att mark och vatten får användas enligt denna lag för att bedriva en naturbetesbaserad renskötsel och sammanhängande verksamhet enligt samisk tradition och sedvana.

Denna lag innehåller även bestämmelser om renbetesrätt i Torne och Kalix älvdalar.

I paragrafen anges lagens tillämpningsområde. Paragrafen motsvarar delvis 1 § rennäringslagen (1971:437). Rättsutredningar och bakgrundsbeskrivningar finns framför allt i *PM 44 – Renskötsel och annan markanvändning*, *PM 45 – Renskötsel och annan markanvändning II* och *PM 47 – Koncessionsrenskötsel*.

I *första stycket* förtydligas renskötselrättens civilrättsliga karaktär. Utöver det som redan angavs i den tidigare rennäringslagen (1971:437) framgår nu att rätten innebär en särskild rätt till fastighet (jämförbar med ett servitut) och att den här rätten gäller i vissa delar av Sverige utan att det har registrerats i fastighetsregistret.

I paragrafens *andra stycke* klargörs att den renskötsel som omfattas av lagen är den naturbetesbaserade renskötseln som bygger på samisk tradition och sedvana. Renskötseln får naturligtvis utvecklas genom att moderna hjälpmedel används. Genom att det preciseras i bestämmelsen att lagen avser den naturbetesbaserade renskötseln som bygger på samisk tradition och sedvana tydliggörs en anknytning till regeringens fastställda miljö kvalitetsmål, skogsmålet Levande skogar och miljömålet bevarande av Storslagen

fjällmiljö (prop. 2000/01:130). Miljökvalitetsmålet Levande skogar syftar till att upprätthålla ekosystemens funktion, bevara den i våra skogar naturligt förekommande biologiska mångfalden och värna om skogens sociala och kulturhistoriska värden, vilket går i samklang med naturbetesbaserad renskötsel som bygger på samisk tradition och sedvana. Miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö innebär bland annat att staten ska sträva efter att bevara fjällens värden för rennäringen och att fjällens karaktär av betespräglad, storslaget landskap med vidsträckta sammanhängande områden är bibehållen. Det innebär också att viktiga kulturvärden, särskilt det samiska kulturarvet, ska bevaras och utvecklas. (Prop. 2000/01:130, s. 139 ff. och 159 ff.).

I *tredje stycket* anges att lagen också innehåller bestämmelser om renbetesrätt i Torne och Kalix älvdalar. Den rätt som avses är den som i rennärlingslagen (1971:437) reglerades som koncessionsrenskötsel. Den renskötseln bygger i viss mån på en annan tradition än den samiska renskötseln. Bestämmelser om renbetesrätten finns i kapitel 9.

2 § Med *kronomark* förstås mark där skogsrenskötsel av sedvana bedrivs under våren, sommaren eller hösten och marken antingen tillhör eller vid utgången av juni 1992 tillhörde staten.

Med *renbetesland* förstås mark som vid avvittringen har förklarats utgöra renbetesland eller av sedvana har använts som sådant land. Med renbetesfjäll förstås de områden som vid avvittringen har förklarats utgöra renbetesfjäll och de områden som senare har upplåtits till utvidgning av dessa fjäll.

Med *kungabrevsmarker* förstås de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete.

Med *åretruntmarkerna* förstås

1. Mark i Lappland ovanför odlingsgränsen.
2. Mark i Lappland mellan odlingsgränsen och lappmarksgränsen som utgör kronomark eller renbetesland.
3. Renbetesfjällen.
4. Kungabrevsmarkerna.

Med *vinterbetesmarkerna* förstås

1. De delar av Lappland som inte är åretruntmarker.
2. Övriga marker där renskötsel av sedvana bedrivs vissa tider av året.

Med *renskötselområdet* förstås åretruntmarkerna och vinterbetesmarkerna.

Med *utmark* förstås mark som inte tillhör det närmast gården eller byn belägna odlade landskapet, som tomtplats, trädgård, åker, äng och liknande.

Med *statlig mark* förstås mark som står under statens disposition genom statliga myndigheter eller genom bolag.

I paragrafen definieras de marker och områden där renskötsel får bedrivas. Paragrafen motsvarar den tidigare 3 § rennäringslagen (1971:437).

Innehållet i bestämmelsen är detsamma som enligt den tidigare rennäringslagen (1971:437), men de olika markerna har fått en tydlig definition för att senare paragrafer inte ska behöva tyngas med långa beskrivningar. Begreppet ”av ålder” har ersatts med ”av sedvana”. Ingen saklig ändring är avsedd i förhållande till tidigare lag. Begreppet statlig mark är dock nytt och avser både sådan mark som staten disponerar genom myndigheter och genom bolag.

3 § En sameby är en juridisk person som företräder sina medlemmar i frågor om renskötselrätt och kan upplåta rådigheter som innefattas i renskötselrätten enligt vad sägs i denna lag.

I paragrafen beskrivs samebyns status som juridisk person. Paragrafen motsvarar delvis 10 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av paragrafens *första stycke* följer, på samma sätt som den tidigare 10 § rennäringslagen (1971:437), att samebyn är en juridisk person och den som företräder medlemmarna i frågor som rör renskötselrätten. Det förbud som tidigare fanns i 31 § rennäringslagen (1971:437) är borttaget och ersatt med en reglering som anger att samebyn kan upplåta de rådigheter som följer av renskötselrätten enligt vad som närmare anges i lagen.

4 § En same som är medlem i en sameby får utöva renskötselrätt genom samebyn.

Den som är renskötande medlem får låta familjemedlemmar och anställda som är aktiva i renskötseln delta i utövandet av medlemmens renskötselrätt.

I paragrafen anges att den som får utöva samebyns renskötselrätt ska vara same och medlem i en sameby. Paragrafen motsvarar delvis 1 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 48 – Samer utanför samebyar* och *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Paragrafens *första stycke* anger vem som har materiell legitimation att utöva renskötselrätt i en sameby. För det krävs dels att personen är same, dels att han eller hon är medlem i en sameby. I frågan om vem som ska anses vara same ska det som har gällt enligt 1 § rennäringslagen (1971:437) även gälla enligt den nya lagen. Samebyn bestämmer hur medlemmarna får utnyttja renskötselrätten.

Av *andra stycket* följer att den som är renskötande medlem kan låta familjemedlemmar och anställda delta i medlemmens egna utövande av renskötselrätten. Dessa har dock inte någon personligen grundad rätt att utöva renskötselrätt på samebyns område, utan deras rätt härleds från medlemmen.

2 kap. Indelningen av markerna

1 § Samebyarnas åretruntmarker är indelade i områden. Sametinget ansvarar för områdesindelningen.

Områdesindelningen mellan samebyar får ändras om

1. samebyarna har kommit överens om det,
2. en sameby enligt en dom som fått laga kraft har bättre rätt till mark,
3. det är ändamålsenligt på grund av ändrade markförhållanden eller
4. om det annars finns särskilda skäl.

Om en sameby fräntas mark enligt punkterna 3 eller 4 ska den sameby som tillförs marken betala ersättning för det.

På begäran av en sameby ska även vinterbetesmark delas in i områden.

I paragrafen anges att samebyns åretruntmarker är indelade i områden och att Sametinget ansvarar för områdesindelningen. Vidare anges förutsättningarna för att ändra områdesindelningen, att en sameby som fräntas mark ska ersättas för det av den sameby som tillförs mark och att även vinterbetesmarker ska delas in i områden om en sameby begär det. Paragrafen motsvarar delvis 6 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*. Beträffande ersättningsfrågor finns rättsutredningar i *PM 45 – Renskötsel och annan markanvändning II*.

Genom paragrafens *första stycke* framgår det att samebyarnas åretruntmarker är indelade i områden och att Sametinget är den myndighet som ansvarar för områdesindelningen. Det finns alltså inga ytterligare åretruntmarker att fördela till en sameby som till

exempel blir av med betesmark på grund av expropriation. Däremot kan områden omfördelas enligt förutsättningarna i bestämmelsens andra stycke. Bestämmelsen är av offentligrättslig natur – det handlar i de här situationerna inte om att göra en bedömning av vilken sameby som har bäst rätt till mark grundat i historisk markanvändning utan om att ändra en gräns mellan två byar i de fall där den av något skäl har blivit olämplig. Samma principer om fastighetsreglering gäller här som i fastighetsrätten i övrigt – om någon vill hävda bättre rätt till en fastighet mot någon annan så sker det i en tvistemålsprocess i allmän domstol, medan en fastighetsreglering är ett myndighetsbeslut grundat på ändamålsenlighet. Ledning vid tillämpningen återfinns alltså i bestämmelserna i fastighetsbildningslagen (1970:988).

Av *andra stycket* framgår under vilka förutsättningar en samebys område kan omfördelas. För det första kan en samebys område omfördelas om två eller flera samebyar har kommit överens om det. Ett exempel är att en exploatering innebär att en sameby inte kan använda en del av sitt område. Om en annan sameby kan nyttja området och är villig att i utbyte lämna ett annat område kan samebyarna komma överens om att byarnas områden ska omfördelas. Sametinget ska då fatta beslut om omfördelning av samebyarnas indelning i enlighet med överenskommelsen.

För det andra kan en sameby enligt en dom som fått laga kraft ha bättre rätt till ett visst landområde än den sameby som har landområdet i sitt betesområde. I det läget ska Sametinget besluta om en ändrad områdesindelning i enlighet med domen.

För det tredje kan områdesindelningen ändras om det är ändamålsenligt på grund av att ändrade markförhållanden har förändrat betestillgången. Det kan, i likhet med exemplet ovan, vara så att en markexploatering utgör ett hinder för en sameby att bruka en del av sitt område, men att det inte finns någon annan sameby som frivilligt vill byta området mot ett annat område. Om Sametinget ändå bedömer att det vore ändamålsenligt att göra en omfördelning av markområdet i en eller flera samebyar kan myndigheten besluta om det. En sådan fördelning ska göras utifrån vad som är lämpligt med hänsyn till betestillgång och övriga omständigheter.

För det fjärde kan mark omfördelas om det annars finns särskilda skäl. Ett exempel på när det kan finnas särskilda skäl att ändra en

områdesindelning är om två eller flera samebyar beslutar om fusion. I det läget bör det framgå av områdesindelningen att de tidigare samebyarnas områden har slagits samman och brukas gemensamt av medlemmarna i den övertagande samebyn. Att en omfördelning kan ske om det finns särskilda skäl för det visar även att den uppräknings som görs i bestämmelsen inte är avsedd att vara uttömmande.

Av paragrafens *tredje stycke* följer att en sameby som fråntas mark vid en omfördelning ska ersättas för markförlusten genom att den sameby som tillförs mark betalar ersättning. Bestämmelsen ska alltså tillämpas när inte alla samebyar som berörs av en omfördelning kompenseras fullt ut genom att tilldelas annan mark som ersättning för förlorad mark. I första hand bör det eftersträvas att parterna kommer överens om ersättningen och i andra hand bestäms den av Sametinget i samband med beslutet om omfördelning. När ersättningen bestäms tillämpas reglerna i expropriationslagen (1972:719) och den praxis som finns för intrångsersättning. I fråga om beräkning av intrångsersättning kan ledning även sökas i Ds 2016:27, bilaga 2.

Av *fjärde stycket* följer att även vinterbetesmark ska delas in i områden om en sameby begär det. Det är en skillnad mot tidigare rennäringslag där det angavs att vinterbetesmarker får delas in. Innan Sametinget beslutar om en indelning av vinterbetesmarken bör försök göras att få de samebyar som berörs av indelningen att komma överens om hur markerna kan delas in. Här kan olika möjligheter till medling användas för att underlätta för berörda samebyar att komma överens.

2 § En ansökan om ändrad områdesindelning eller indelning av vinterbetesmark ska vara skriftlig och ges in till Sametinget av den sameby som begär en ändring. En muntlig ansökan som görs vid ett sammanträde ska dock godtas om den väckta frågan lämpligen kan prövas i samma ärende.

I ansökan ska samebyn beskriva vilken ändring som den anser bör göras. Om det kan anses skäligt att samebyn skaffar uppgifter om det eller om byn ändå har tillgång till uppgifterna, ska den också ange de fastigheter som saken angår samt ange namn på fastighetsägarna och på de innehavare av bruksrätter som kan beröras av åtgärden. Samebyn ska också lämna in den utredning i övrigt som den vill åberopa till stöd för ansökan.

Sametinget ska innan beslut om omfördelning fattas hålla sammanträde med berörda samebyar. Berörda fastighetsägare har rätt att närvara vid sammanträdet. Sammanträde behöver dock inte hållas om de berörda

samebyarna samtycker till omfördelningen och sammanträde inte begärs av någon berörd fastighetsägare.

I paragrafen beskrivs förfarandet i Sametinget när områdesindelning ska göras eller ändras. Paragrafen motsvarar delvis det som tidigare följde av 7 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Bestämmelsen i *första stycket*, som är ny, innebär att Sametinget inte ska initiera förändringar i områdesindelningen utan att minst en sameby har begärt det. En ansökan ska ges in skriftligen till Sametinget. En muntlig ansökan som görs vid ett sammanträde ska dock godtas om den väckta frågan lämpligen kan prövas i samma ärende. Syftet med bestämmelsen är att det inte ska finnas något formellt hinder för Sametinget att pröva en begäran om ändring som kommer upp vid ett sammanträde som rör samma område. Det kan till exempel handla om att en annan berörd sameby än den som har väckt frågan vill att Sametinget delar in det berörda området på ett annat sätt än det som föreslås i den ursprungliga ansökan.

Enligt paragrafens *andra stycke*, som inte har någon motsvarighet i den tidigare rennäringslagen, ska den sameby som begär att områdesindelningen ändras i ansökan beskriva vilken ändring som önskas. Vidare ska samebyn ange namn på de fastigheter som berörs av ansökan, om det kan anses skäligt att samebyn skaffar uppgifterna eller om samebyn redan har tillgång till dem. Detsamma gäller namnen på fastighetsägarna och på de innehavare av bruksrätter som kan beröras av områdesindelningen. Bestämmelsen är utformad efter 4 kap. 8 § andra och fjärde styckena fastighetsbildningslagen (1970:988).

Enligt *tredje stycket* ska Sametinget som huvudregel hålla sammanträde innan beslut fattas om en ändrad områdesindelning eller en indelning av vinterbetesmarker i områden. Bestämmelsen motsvarar vad som gällde enligt 7 § fjärde stycket i den förra rennäringslagen (1971:437). Vid tillämpningen kan ledning också hämtas från 4 kap. 14 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

3 § Om en ansökan är ofullständig får Sametinget förelägga sökanden att avhjälpa bristen. Följer sökanden inte ett föreläggande får ansökan avvisas, om den är så ofullständig att den inte kan ligga till grund för ett beslut.

Om det finns hinder mot att ta upp en ansökan till prövning, ska den avvisas.

I paragrafen anges under vilka förutsättningar en ansökan om att ändra områdesindelningen för åretruntmarker eller att dela in vinterbetesmarker i områden kan avvisas. Paragrafen är ny.

Av paragrafens *första stycke* följer att Sametinget ska förelägga en sökande att komplettera ansökan om den är ofullständig. Om inte sökanden följer föreläggandet eller ansökan även efter komplettering är så ofullständig att den inte kan läggas till grund för en prövning av frågan, får Sametinget avvisa ansökan. I fråga om vilka krav som ska ställas på ansökan kan ledning sökas i 4 kap. 10 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

I *andra stycket* anges att en ansökan ska avvisas om det finns hinder mot att ta upp den. Det handlar alltså om att det föreligger något slag av formellt hinder mot att pröva ansökan, så som res judicata (att frågan redan har avgjorts genom en dom som har fått laga kraft) och lis pendens (att det redan pågår en prövning av samma sak) eller att ansökan har gjorts av en obehörig person. I dessa fall ska avvisning ske efter kommunikation men utan föregående föreläggande om komplettering.

Att en ansökan avvisas innebär att den inte prövas i sak. Frågan om en ansökan ska avvisas eller tas upp till prövning ska utredas och avgöras skyndsamt. Om det inte finns förutsättningar att avvisa en ansökan ska den tas upp till prövning.

3 kap. Rådigheter i renskötselrätten

1 § Renskötselrätten innefattar de rådigheter som anges i detta kapitel. Den kan dessutom innefatta andra rådigheter som visas vara grundade på sedvana eller urminnes hävd.

I paragrafen anges att renskötselrätten innefattar de rådigheter som anges i kapitlet. Paragrafen är ny i förhållande till den tidigare rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns bland annat i *PM 18 – Samebyarnas rätt grundad på urminnes hävd till jakt och fiske i Lappland*, *PM 41 – Samebyars rätt till jakt och fiske i renbetesfjällen och Dalarna*, *PM 52 – Samebyars rätt till jakt och fiske på Sveaskogs marker i Lappland*, *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor* och *PM 53 – Rättigheter som ingår i renskötselrätten*.

I paragrafens första mening klargörs att de rådigheter som beskrivs i kapitlet ingår i renskötselrätten. De kan alltså inte utan vidare inskränkas eller upphävas. Begreppet rådighet används i stället för egendomsrätt för att beskriva en rätt för någon att använda en rörlig och föränderlig naturresurs som till exempel bete och vatten.

Genom bestämmelsens andra mening klargörs att den uppräknade som görs i lagen inte är uttömmande. Redan av Skattefjällsdomen följer till exempel att det i renskötselrätten även ingår rätt till grustäkt för husbehov, annan täkt, lavtäkt och annat bete än renbete trots att det inte uttryckligen framgår i lagen (NJA 1981 s. 1, s. 245 f.). Dessutom klargörs att lagen inte innebär någon begränsning om det genom tillkommande vägledande avgöranden visas att det av sedvana eller urminnes hävd även ingår andra rådigheter i renskötselrätten.

2 § En sameby får använda byns område för renbete och har rätt att flytta renar mellan skilda delar av området.

På åretruntmarkerna får renskötsel bedrivas hela året. På vinterbetesmarkerna får renskötsel bedrivas den 1 oktober–30 april.

Länsstyrelsen kan besluta om flyttväg och om förlängd betestid enligt 12 kap.

I paragrafen anges rätten för samebyn att använda byns område för renbete och rätten att flytta renar mellan olika områden. Paragrafen motsvarar delvis det som tidigare följde av 2, 15 och 23 §§ rennärlingslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 53 – Rättigheter som ingår i renskötselrätten*.

I paragrafens *första stycke* slås fast att en sameby får använda byns område för renbete och att samebyn har rätt att flytta renarna mellan olika områden inom byområdet. I rätten att flytta renarna ingår såväl flytt mellan olika områden som används för till exempel kalvning, slakt och skiljning, men också flytt mellan åretrunt- och vinterbetesmarker samt inom sådana marker. Såväl betes- som flyttningsrätten är densamma som enligt tidigare rennärlingslag. Det rör sig alltså om en rätt till naturbete.

I *andra stycket* fastställs under vilka tider på året som renskötsel får bedrivas i olika områden. Även den regleringen är densamma som enligt tidigare rennärlingslag.

Tredje stycket innehåller en upplysning om att länsstyrelsen, precis som enligt tidigare rennäringslag, kan besluta om flyttväg och om förlängd betestid. Bestämmelser om det finns i 12 kap.

3 § På utmark i de delar av en samebys område som hör till renbetesfjällen eller Lappland har samebyn rätt till jakt och fiske enligt följande.

1. På statlig mark har samebyn ensamrätt om inte någon annan genom en dom som fått laga kraft visar sig ha bättre rätt.

2. På övrig utmark i samebyns område får samebyn låta sina medlemmar utöva jakt och fiske för husbehov och avsalu under sådan tid som renskötsel är tillåten där.

På kungabrevsmarkerna får en sameby i sitt område låta sina medlemmar utöva jakt och fiske för husbehov och jaga rovdjur.

I paragrafen anges var samebyn har jakt- och fiskerätt. Paragrafen motsvarar delvis 25 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 18 – Samebyarnas rätt grundad på urminnes hävd till jakt och fiske i Lappland*, *PM 19 – Småviltsjakt vs älgjakt vid bedömning av urminnes hävd*, *PM 41 – Samebyars rätt till jakt och fiske i renbetesfjällen och Dalarna*, *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor* och *PM 52 – Samebyars rätt till jakt och fiske på Sveaskogs marker i Lappland*.

I paragrafens *första stycke* klargörs på vilka marker som samebyn har jakt- och fiskerätt samt omfattningen av rätten. Enligt första punkten gäller på utmark i de delar av en samebys område som hör till renbetesfjällen eller Lappland att samebyn i förhållande till staten har ensamrätt till jakt och fiske på statlig mark. Med statlig mark förstås, enligt vad som framgår i 1 kap. 2 §, mark som staten disponerar genom myndigheter eller genom bolag. I förhållande till den tidigare rennäringslagen innebär bestämmelsen ett klarläggande av att den rätt som tillkommer samebyn på den här marken är en ensamrätt. Ändringen införs för att anpassa lagstiftningen till de slutsatser som Högsta domstolen redogjorde för i Girjasmålet, NJA 2020 s. 3. I punkten 1 finns en presumtion för att samebyarna har ensamrätt till jakt och fiske på statens mark. Presumtionen hindrar inte att staten eller någon annan genom en dom som fått laga kraft kan visa sig ha bättre eller delad rätt, till exempel att genom på ett hävdbrytande sätt ha konkurrerat om jakten och fisket i ett område. Skattefjällsdomen, NJA 1981 s. 1, är inte en sådan dom. I det målet var det ostridigt att jakt- och fiskerätten tillhörde samebyarna, även

om de på grund av den numera upphävda rennäringslagen inte fick rätt att upplåta jakt och fiske.

I PM 18 har sekretariatet kommit fram till att samebyarna i Lappland på marker under statens omedelbara disposition har motsvarande rätt till jakt och fiske som Girjas sameby. I PM 19 har sekretariatet kommit fram till att allt vilt som utgångspunkt ingår i en jakträtt grundad på urminnes hävd. I PM 41 har sekretariatet kommit fram till att samebyarnas rätt till jakt och fiske på renbetesfjällen är stark, och att statens nuvarande hantering av upplåtelser av jakt och fiske där är problematisk. Det finns bland annat därför skäl att i en ny lag likställa renbetesfjällen med statlig mark i Lappland, se mer om skälen i bilaga 3 till delbetänkandet, SOU 2023:46 *Jakt och fiske i renbetesland*. I PM 52 har sekretariatet kommit fram till att samebyarna på större delen av Sveaskogs marker i Lappland har motsvarande rätt till jakt och fiske som Girjas sameby. Där föreslogs visserligen en kompromisslösning i form av en samfällad jakt- och fiskerätt mellan samebyarna och Sveaskog, men sekretariatet bedömer att det numera inte finns anledning att gå vidare med en sådan kompromisslösning.

Staten kan vilja säkerställa att vissa grupper av jägare och fiskare kan fortsätta att jaga och fiska. Det kan exempelvis handla om ripinventerare, personer som har bedrivit fiske med licens för yrkesfiske, personer som har jagat småvilt eller fiskat under lång tid med stöd av arrenden eller upplåtelser från statliga myndigheter eller bolag, eller har fiskat i egenskap av att vara fiskesamer. Inget hindrar staten från att ingå avtal med samebyarna som säkerställer sådana personers intressen. Statsstödsreglerna bör inte hindra detta.

På statlig mark där samebyarna har ensamrätt till jakt och fiske i förhållande till staten har de ett vilt- och fiskevårdsansvar, se 13 kap. 1 och 2 §§ denna lag samt 4 § jaktlagen (1987:259) 29 § fiskelagen (1993:787) och prop. 1950:60 s. 60.

På övrig utmark i samebyns område i Lappland får samebyn, enligt andra punkten, låta sina medlemmar utöva jakt och fiske för husbehov och avsalu under sådan tid som renskötsel är tillåten där. Den mark som avses här är privatägd mark i samebyns område. Även på sådana marker har samebyns medlemmar jakt- och fiskerätt, men den är begränsad till att utövas för eget behov och för försäljning under sådan tid som renskötsel får bedrivas på marken. Jakt- och fiskerätt får inte upplåtas till utomstående på dessa marker.

Regleringen överensstämmer med vad som har gällt enligt den tidigare rennäringslagen (1971:437).

Av paragrafens *andra stycke* följer att samebyns rätt till jakt och fiske på kungabrevsmarkerna är begränsad till att samebyn på sitt område får låta sina medlemmar utöva jakt och fiske för husbehov och jaga rovdjur. Även detta är i överensstämmelse med vad som gällde enligt den tidigare rennäringslagen. Med kungabrevsmarkerna förstås, enligt vad som anges i 1 kap. 2 §, de områden i Jämtlands och Dalarnas län som vid utgången av juni 1992 tillhörde staten och var särskilt upplåtna till renbete.

Den bestämmelse som tidigare fanns i 25 § tredje stycket rennäringslagen (1971:437) om rätt till jakt på björn, varg, järv eller lo som uppehöll sig på sådan mark som omfattas av paragrafen har tagits bort. Skälet till det är att den typen av jakt regleras i 23 § jaktlagen (1987:259). Att bestämmelsen har tagits bort innebär alltså inte en begränsning av samebyarnas jakträtt, utan förändringen beror på att det saknas anledning att dubbelreglera jakten på de nämnda rovdjuret.

4 § En sameby får i sitt område, efter att ha informerat markägaren, uppföra anläggningar och mindre byggnader som behövs för renskötseln.

Om en anläggning eller byggnad är för stadigvarande bruk ska den förläggas till en plats som anvisas av markens ägare. Vill samebyn inte godta den plats som markägaren anvisar bestämmer arrendenämnden platsen.

I paragrafen anges vad som gäller för samebyns rätt att uppföra anläggningar och andra byggnader. Paragrafen motsvarar delvis det som tidigare gällde enligt 1 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 53 – Rättigheter som ingår i renskötselrätten*.

Av paragrafens *första stycke* följer att en sameby får uppföra sådana anläggningar och mindre byggnader som behövs för renskötseln på sitt område. De anläggningar och mindre byggnader som avses är desamma som enligt tidigare 16 § rennäringslagen, till exempel stängsel för renarna, renslakteri, renvaktarstuga, kåta och förvaringsbod. Listan är inte uttömmande. I begreppet kan även inbegripas till exempel en silo.

I förhållande till tidigare lag har det införts ett uttryckligt krav på att samebyn informerar markägaren om avsikten att uppföra en anläggning eller byggnad innan det görs. Det ligger i linje med den allmänna hänsynsregeln när två rättighetshavare har rätt att använda

samma mark. Samebyn behöver inte invänta svar eller bekräftelse från markägaren, men i kravet på ömsesidig hänsyn ligger att informationen ges i så pass god tid att markägaren har möjlighet att reagera mot bygget om det finns ett intresse från denne att en annan plats väljs. Det kan till exempel handla om att ett stängsel som samebyn avser att bygga kommer att störa markägaren i onödan så att markägaren önskar att bygget sker på en annan plats.

Lagen uppställer inte någon övre begränsning i fråga om hur många anläggningar eller byggnader som en sameby kan uppföra på sitt område. Begränsningen ligger i stället i att det ska finnas ett behov för renskötseln av anläggningen eller byggnaden. Det innebär att anläggningar och byggnader främst bör byggas i områden av särskilt intresse för renskötseln och att det inte kan bli fråga om hur många anläggningar och byggnader som helst.

Enligt paragrafens *andra stycke* ska platsen för en anläggning eller byggnad anvisas av markens ägare om anläggningen eller byggnaden är avsedd för stadigvarande bruk.

I förhållande till tidigare lagstiftning innebär den nya lagen en förändring bestående i att medlemmarna inte längre får uppföra mindre byggnader, utan alla anläggningar och byggnader ska uppföras av samebyn. Skälen för detta framgår i PM 53. Samebyn får givetvis låta sina medlemmar använda byggnaderna och anläggningarna för renskötseln. Det behövs övergångsbestämmelser för de byggnader som redan har uppförts av medlemmar.

Jämfört med den tidigare lagen innebär bestämmelsen också ett större krav på att samebyn ska inhämta markägarens anvisning innan en anläggning eller byggnad uppförs. Tidigare krävdes inte detta för byggnader på vissa marker nedanför odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen, men numera ska det krävas på all mark om byggnaden är för stadigvarande bruk. Att ett krav införs som innebär en högre grad av samråd och kommunikation kring byggnader som ska uppföras för stadigvarande bruk är ett uttryck för den allmänna hänsynsregel som bör gälla på alla marker där flera rättighetshavare ska samagera.

Av *tredje stycket* följer att arrendenämnden ska anvisa platsen om inte samebyn godtar den plats som markägaren anvisar. Tidigare har det varit länsstyrelsen som har anvisat platsen och regleringen innebär alltså en ändring i förhållande till vad som tidigare har gällt. Inför beslutet kan arrendenämnden inom ramen för sin verksamhet

verka för att samebyn och markägaren ska komma överens om en lämplig plats.

Beträffande hus på ofri grund kan noteras att samebyn i egenskap av ägare kan behöva anmäla det till Skatteverket, se 2 kap. 6 § första stycket och 7 § inkomstskattelagen (1999:1229). Samebyn ansvarar för underhållet av byggnaden eller anläggningen. Det innebär till exempel att ett stängsel som inte längre används inte bara kan lämnas till att förfalla. Underhållsansvaret följer av den allmänna hänsynsregeln i 4 kap. 3 § i denna lag och av det allmänna underhållsansvaret i 8 kap. 14–16 §§ plan- och bygglagen (2010:900).

Om samebyn säljer byggnaden eller anläggningen får den inte stå kvar på marken utan markägarens samtycke. Det följer av att det bara är samebyn som har rätt att uppföra en byggnad eller anläggning för renskötseln med stöd av bestämmelsen.

5 § En sameby har rätt till virke till en anläggning eller byggnad som behövs för renskötsel i samebyns område. Innan ett virkesuttag sker ska en begäran om anvisning av virke ske hos markens ägare. Rätten till virke gäller på

1. statlig mark i Lappland,
2. kronomark,
3. renbetesfjällen,
4. kungabrevsmarkerna och

5. mark i Lappland som vid avvittringen har lagts ut till allmänningsskog.

På sådana marker får samebyn också låta sina renskötande medlemmar ta bränsle för eget behov. Sådant bränsle får även tas på annan statlig mark än vad som sägs i första stycket. Där får samebyns medlemmar endast ta torra träd, vindfällan, skogsavfall, tjurved eller, för tillfälligt behov, lövträd som växer på utmark.

På de marker som sägs i första och andra styckena får samebyn låta sina medlemmar ta slöjdvirke för eget behov.

I paragrafen anges vad som gäller för samebyns och medlemmarnas rätt att ta virke och bränsle i olika avseenden. Paragrafen motsvarar delvis det som tidigare gällde enligt 17 och 18 §§ rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 53 – Rättigheter som ingår i renskötselrätten*.

Av paragrafens *första stycke* följer att en sameby har rätt till virke till en anläggning eller byggnad som behövs för renskötsel i samebyns område. Innan ett virkesuttag sker ska dock samebyn

begära att markens ägare anvisar var virkesuttaget får ske. Rätten till virke gäller, liksom enligt tidigare lag, på statlig mark i Lappland, kronomark, renbetesfjällen, kungabrevsmarkerna och mark i Lappland som vid avvitrningen har lagts ut till allmänningsskog – se om definitionerna av dessa begrepp i 1 kap. 2 §. En skillnad mot vad som gällde tidigare enligt 18 § rennäringslagen är att samebyns renskötande medlemmar inte längre har rätt att ta virke för uppförande och ombyggnation av familjebostad. I PM 53 har sekretariatet kommit fram till att rätten att ta virke till familjebostad tillkom genom 1971 års lag. Innan dess var det uttryckligen förbjudet för samebymedlemmar att använda sin virkesrätt till den fastighet som de själva ägde eller brukade (se 45 § i 1928 års lag). Den bedömning som har gjorts är att den civilrättsliga rätten att ta virke endast torde avse sådana byggnader som mer direkt motiveras av behoven inom renskötseln.

Av bestämmelsens *andra stycke* följer att samebyn får låta sina renskötande medlemmar ta bränsle för eget behov. Rätten gäller på de marker som anges i andra stycket och på annan statlig mark, men i det sistnämnda fallet avser rätten endast vissa typer av bränsle.

Av bestämmelsens *tredje stycke* följer att samebyn får låta sina medlemmar ta slöjdvirke för eget behov. Bestämmelsen omfattar både renskötande och stödande medlemmar. Slöjdvirke kan, liksom enligt tidigare lag, användas även för slöjdföremål som överläts.

6 § En samebymedlem som tillfälligt uppehåller sig i en annan samebys område för renskiljning eller annat ändamål som har samband med renarnas skötsel får där ta bränsle för eget behov.

I paragrafen anges vad som gäller för en samebymedlems rätt att ta bränsle för eget behov när han eller hon tillfälligt uppehåller sig i en annan samebys område för renskiljning eller annat ändamål som har samband med renarnas skötsel. Paragrafen motsvarar det som tidigare gällde enligt 19 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i PM 53 – *Rättigheter som ingår i renskötselrätten*.

Paragrafen, som i sin helhet är överförd från den tidigare rennäringslagen till den nya lagen, innebär endast en rätt att ta bränsle för det omedelbara behovet som samebymedlemman har vid skötseln av renar i en annan samebys område.

7 § Om det är oundgängligen nödvändigt för att skaffa foder till renarna, får en sameby i sitt område låta sina medlemmar fälla lavbevuxna träd, i första hand torra eller oväxtliga träd. Sådan avverkning ska om möjligt ske efter anvisning av markens ägare.

I paragrafen anges i vilken utsträckning en sameby får fälla lavbevuxna träd för att skaffa foder för renarna. Paragrafen motsvarar delvis det som tidigare gällde enligt 20 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i PM 53 – *Rättigheter som ingår i renskötselrätten*.

Paragrafen har utformats med samma rekvisit som den tidigare lagen, vilket innebär att den endast är tillämplig i en nödsituation (jämför 24 kap. 4 § brottsbalken). Bestämmelsens praktiska tillämplighet bör därmed vara begränsad i dagens renskötsel eftersom det är möjligt att, även om renskötelsen som utgångspunkt sker genom naturbete, förhindra att renar svälter genom att utfodra dem med ensilage eller annat foder.

8 § En sameby får upplåta rätt att utöva jakt och fiske på mark som avses i 3 § första stycket 1. Samebyn kan uppdra åt någon annan att upplåta jakt och fiske. En samebymedlem får inte upplåta sin rätt att utöva jakt och fiske enligt 3 § första stycket 2.

Samebyn får upplåta rätt att använda andra nyttigheter som ingår i renskötselrätten till andra än sina medlemmar om markägaren samtycker till det.

En samebys upplåtelser ska vara förenliga med samebyns huvudsakliga verksamhet.

I paragrafen anges att samebyn får upplåta jakt och fiske på sådana marker där den har ensamrätt, det vill säga på statlig mark. Paragrafen är ny i förhållande till tidigare rennäringslag där det i 31 § angavs att en sameby eller medlem i sameby inte fick upplåta rättighet som ingick i renskötselrätten. Överväganden finns i bilaga 3 till delbetänkandet *Jakt och fiske i renbetesland*, SOU 2023:46, PM 50 – *Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor* och PM 53 – *Rättigheter som ingår i renskötselrätten*.

I paragrafens första stycke klargörs att samebyn får upplåta sin jakt- och fiskerätt eller sin rätt att utöva sådan rätt inom samebyns område på statlig mark. Det innebär att samebyn till exempel får sälja jakt- och fiskekort till andra privatpersoner än samebymedlemmar, men också att samebyn kan välja att låta någon annan sköta

samebyns upplåtelser. Bestämmelsen innebär också att en sameby får avstå från att göra sådana upplåtelser. En ensamrätt innebär just att innehavaren av rätten ensam får avgöra hur råddigheten får användas. Det kan dock finnas vissa offentligrättsliga begränsningar i hur extensivt en råddighet får utnyttjas. Till exempel kan rätten att upplåta jakt och fiske begränsas av viltvårds- och fiskevårdslagstiftning. Det finns dock inte någon offentligrättslig skyldighet för innehavaren av jakt- och fiskerätt att upplåta sådan rätt eller utövningsrätt om rättighetshavaren inte vill det.

Av paragrafens *andra stycke* följer att en sameby får upplåta rätt att använda andra nyttigheter, utöver jakt och fiske, som ingår i renskötselrätten till andra än sina medlemmar om markägaren samtycker till det. Det kan till exempel handla om uthyrning av renvaktarstugor för andra ändamål än renskötsel. Om markägaren och samebyn är överens om den saken bör inte lagstiftningen hindra sådan uthyrning. Däremot kan det finnas offentligrättsliga regler som blir tillämpliga i en sådan situation – exempelvis kan det krävas bygglov om en renvaktarstuga ska användas på ett annat sätt än som ekonomibyggnad enligt plan- och bygglagen (2010:900). Nationalparksföreskrifter kan också hindra en sådan ändrad användning.

Enligt *tredje stycket*, som är nytt i förhållande till tidigare rennäringslag, finns ett krav på att en samebys upplåtelser ska vara förenliga med samebyns huvudsakliga verksamhet som är renskötsel. Ett sådant krav är motiverat på grund av att det tidigare förbudet i 9 § tredje stycket rennäringslagen, som innebar att en sameby inte fick bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel, har tagits bort. Det motiveras även av att samebyar nu ska kunna ta in medlemmar som inte ägnar sig åt renskötsel. Det finns därför ett behov av ett skydd för renskötseln så att den huvudsakliga verksamheten i samebyn inte konkurreras ut av annan verksamhet, till exempel turism eller jakt- och fiskeupplåtelser.

4 kap. Renskötselrätt och annan markanvändning

1 § En sameby kan avtala om upphävande eller begränsning av sin och sina medlemmars möjligheter att utöva renskötselrätten och avtala om sättet för renskötselrättens utövande till förmån för annan markanvändning.

Ett avtal om upphävande eller begränsning av renskötselrätten ska vara skriftligt. Om avtalstiden kan vara längre än fem år, gäller avtalet bara efter godkännande av Sametinget.

I paragrafen klargörs att samebyn får träffa avtal med andra markanvändare om upphävande av eller begränsningar i sin och medlemmarnas möjlighet att utöva renskötselrätten på viss mark. Ett sådant avtal ska vara skriftligt och avtalets giltighet är beroende av Sametingets godkännande om avtalstiden är eller på grund av förlängning kan bli längre än fem år. Paragrafen är ny i förhållande till tidigare rennäringslag. Överväganden finns i *PM 44 – Renskötsel och annan markanvändning* och *PM 45 – Renskötsel och annan markanvändning II*.

I paragrafens *första stycke* klargörs att en sameby kan ingå avtal om att renskötselrätten ska upphöra eller begränsas på ett visst område under en viss tid. Det har ansetts oklart hur den tidigare rennäringslagen har förhållit sig till samebyns rätt att ingå avtal om renskötselrätten samtidigt som sådana avtal har varit vanligt förekommande när en exploatör har behov av markåtkomst inom renskötselområdet. Att samebyn eller enskilda samer genom avtal kan utvidga sin rätt, till exempel genom att utsträcka den till nya områden eller överenskomma med markägaren att denne ska underlåta vissa åtgärder som försvårar renbetet, har varit ostridigt. När det gäller avtal om inskränkning av renskötselrätten har däremot hänvisats till vissa uttalanden i förarbetena till den tidigare rennäringslagen om att samerna i princip saknade rätt att med bindande verkan träffa avtal om inskränkning av renskötselrätten.¹ I praktiken har det dock varit vanligt med avtal där samebyn mot ersättning har godtagit det intrång i renskötselrätten som en exploatering av renskötselmark har medfört, och det finns också senare lagmotiv som hänvisar till den typen av överenskommelser.² De negativa uttalandena som framträder i tidigare förarbeten kan ses som ett uttryck för inställningen att det allmänna måste kontrollera att renskötselrätten inte försvagas eller upphör genom obetänksamma avtal av samebyar. Ett sådant synsätt strider mot samernas rätt till självbestämmande. Det kan visserligen finnas en viss risk för att samebyar i ett pressat läge ingår avtal som innebär en varaktig minskning av renskötselområdet som drabbar också

¹ *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till rennäringslag, m.m.*, nr 51 år 1971, s. 128.

² Prop. 1992/93:32 om samerna och samisk kultur m.m., s. 95 f.

kommande generationer av samer. Denna risk framstår emellertid inte som tillräckligt konkret för att ligga till grund för ett avsteg från avtalsfrihetsprincipen. De nuvarande innehavarna av renskötselrätten bör alltså som utgångspunkt ha samma avtalsfrihet som fastighetsägare och andra rättighetshavare och skyddet av det allmänna intresset av renskötsel tillgodoses genom ett förfarande för godkännande i vissa fall.

I bestämmelsen i *andra stycket* skyddas rennäringen som allmänt intresse genom att det ställs upp ett krav på att avtal om upphävande eller begränsning av renskötselrätten ska vara skriftliga samt att Sametinget ska godkänna avtal med en avtalstid som är fem år eller längre. Kravet på att Sametinget ska godkänna avtal med långa avtalstider gör att renskötselrättens långsiktighet kan tryggas. Om flera efterföljande avtal mellan samma parter om samma markområde ingås och den faktiska avtalstiden därmed uppgår till fem år eller längre krävs också Sametingets godkännande för att avtalet ska vara giltigt. Detsamma är fallet om avsikten redan när det första avtalet ingås är avtalstiden ska kunna förlängas automatiskt om inte uppsägning sker. Det ska alltså inte vara möjligt att kringgå kravet på godkännande genom att skriva flera avtal med korta löptider.

Det förekommer liknande begränsande villkor för avtalsfriheten på andra håll inom fastighetsrätten, se till exempel 7 kap. 5 § jordabalken.

2 § Renskötselrätten kan upphävas eller inskränkas på grund av expropriation enligt expropriationslagen (1972:727) eller annan lag med bestämmelser om inlösen av särskild rätt till fastighet.

Om ändamålet för vilket renskötselrätten har upphävts eller inskränkts inte längre kvarstår ska samebyn anmäla till Sametinget att rätten åter utövas fullt ut.

I paragrafen anges under vilka förutsättningar renskötselrätten kan upphävas eller begränsas. Paragrafen motsvarar delvis 26 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 44 – Renskötsel och annan markanvändning* och *PM 45 – Renskötsel och annan markanvändning II*.

Av paragrafens första stycke följer att renskötselrätten kan upphävas eller inskränkas på grund av expropriation enligt expropriationslagen (1972:727) eller annan lag som innehåller

bestämmelser om inlösen av särskild rätt till fastighet. Den typen av bestämmelser finns bland annat i väglagen (1971:948), lagen (1995:1649) om byggande av järnväg och ledningsrättslagen (1973:1144). Bestämmelsen innebär att samebyn har rätt till ersättning när renskötselrätten upphävs eller inskränks även om det enbart sker på en begränsad del av samebyns område eller under en begränsad tid. En inskränkning i renskötselrätten kan avse vissa befogenheter som ingår i rätten, eller en mindre del av ett område. Samebyn är alltså ersättningsberättigad även om rätten fortfarande kan utövas till viss del i det område där inskränkningen sker. Det kan till exempel vara fallet när det byggs en vindkraftspark som medför att renarna inte kan antas beta i samma utsträckning som tidigare i ett område.

Enligt bestämmelsens andra stycke ska samebyn anmäla till Sametinget om renskötselrätten återigen utövas fullt ut på ett område där den tidigare har upphävts eller inskränkts. Så kan ske om anledningen till upphävandet eller inskränkningen inte längre kvarstår. Om parterna, det vill säga samebyn och den som har begärt att renskötselrätten ska upphävas eller inskränkas, är oense får den som vill göra gällande att ändamålet med upphävandet eller inskränkningen har förfallit väcka talan i allmän domstol.

3 § Vid all tillåten markanvändning och vid utövande av allemansrätt i renskötselområdet ska markanvändarna och utövarna respektive samebyarna och deras medlemmar visa skälig hänsyn till varandras rätt att använda marken.

I skogsvårdslagen (1979:429) finns särskilda bestämmelser om ömsesidig hänsyn i markanvändningen för renskötsel och skogsbruk.

Vid renskötsel ska hänsyn visas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen.

I paragrafen anges under vilka förutsättningar renskötselrätten kan upphävas eller begränsas. Paragrafen är ny i förhållande till tidigare rennäringslag. Överväganden finns i *PM 44 – Renskötsel och annan markanvändning* och *PM 45 – Renskötsel och annan markanvändning II*.

I paragrafens *första stycke* har det förts in en reglering som innebär att markanvändare i renskötselområdet – å ena sidan samebyar och samebymedlemmar, å andra sidan andra markanvändare – ska visa skälig hänsyn till andras tillåtna användning av marken. Den som äger eller brukar mark inom åretruntmarkerna får inte vidta någon

åtgärd som stör utövandet av renskötselrätten om inte åtgärden är sådan att den skäligen bör tålas. Med åtgärd avses i bestämmelsen även upplåtelse av bruksrätt. Motsatsvis gäller samma krav på hänsyn för utövarna av renskötselrätt. Regler om skadestånd för den som bryter mot hänsynsregeln finns i 10 kap.

Bestämmelsen är utformad med utgångspunkt i den hänsynsregel som gäller i grannelagsrätten (se 3 kap. 1 § jordabalken). Med stöd av jordabalkens bestämmelse kan förelägganden och förbud riktas mot till exempel en grannes störande verksamhet och bestämmelsen kan även ligga till grund för skadeståndskrav. Den praxis som gäller för grannelagsrätten kan användas som ledning vid avgörande av vilken hänsyn som ska gälla enligt den nya bestämmelsen i den här lagen.

Principerna bakom det grannelagsrättsliga ansvaret bygger på en intresseavvägning med beaktande av den uppkomna skadans orts- och allmänvanlighet, där även culpa (vårdslöshet eller uppsåt från skadevällaren) vägs in i bedömningen. Samtidigt är det grannelagsrättsliga ansvaret striktare än det allmänna utomobligatoriska skadeståndsansvaret. Ersättningsskyldigheten omfattar även ersättning för ren förmögenhetsskada, det vill säga ekonomiska skador utan samband med person- eller sakskada. Sådana skador ersätts i den utomobligatoriska skadeståndsrätten annars som huvudregel endast om de har orsakats på grund av brott (se till exempel Bengtsson, Bertil, 2023, Miljöskadestånd och grannansvar, Norstedts Juridik och Du Rietz, Jonas, 2018, Grannelagsrättsligt skadeståndsansvar, SvJT s. 674. Se även 2 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207)).

Grannelagsansvaret har vidareutvecklats rättsligt inom ramen för miljöbalken, vilket innebär att ledning för tillämpningen även kan sökas i den praxis som finns för liknande förhållanden inom miljöbalkens område. Enligt de miljörättsliga bestämmelserna har en fastighetsägare eller verksamhetsutövare ansvar för personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada som en verksamhet på en fastighet har orsakat i omgivningen. Det strikta skadeståndsansvaret är emellertid begränsat till att gälla störningar som går utöver orts- och allmänvanliga störningar (se 32 kap. 1, 6 och 7 §§ miljöbalken). Ansvaret träffar alltså den som äger en fastighet, har en tomträtt, eller bedriver näringsverksamhet på en fastighet, och gäller i förhållande till omgivningen. Ordet omgivning ges en vid tolkning

och innefattar inte bara fastigheten och omedelbart omgivande fastigheter.

För tomträttsupplåtelser gäller enligt jordabalken att om en fastighetsägare eller tomträttshavare har överskridit sin rätt eller åsidosatt sin skyldighet på grund av upplåtelsen, åligger det denne att återställa vad som har rubbats eller fullgöra vad som har eftersatts, och att ersätta skada. Där gäller ett strikt ansvar. För tomträtter gäller dessutom ett hävningsförbud, vilket innebär att tomträttsavtalet inte kan hävas på grund av kontraktsbrott. Rättighetshavarna kan alltså inte bli av med varandra ens om de åsidosätter sina skyldigheter eller överskrider sina rättigheter, vilket liknar vad som gäller mellan renskötselrättshavare och markägare (se 13 kap. 8 § jordabalken. Hävningsförbudet beskrivs av Hermansson, Magnus, och Westerlind, Peter, i Tomträtt, 2012, version 2 Juno, kommentaren till 13 kap. 8 §).

Även i servitutförhållanden finns en hänsynsregel i jordabalken, som säger att ägaren av den härskande fastigheten (servitutshavaren) ska förfara så att den tjänande fastigheten inte betungas mer än nödvändigt. Om den härskande fastigheten enligt servitutet får ha väg, byggnad eller annan anläggning på den tjänande fastigheten så måste den hållas i ett sådant skick att den inte onödigt vållar skada och olägenhet. Om den härskande fastighetens ägare har överskridit sin rätt enligt servitutet, eller om någon av fastighetsägarna har åsidosatt sin skyldighet, åligger det denne att återställa vad som har rubbats och att ersätta skada. På ett principiellt plan ska servitutshavaren inte behöva störas i sitt utövande av servitutet (se 14 kap. 6–8 §§ jordabalken, jfr Kungl. Maj:ts proposition nr 20 med förslag till jordabalk år 1970 s. 737 del B 2 och NJA 2018 s. 200).

Det finns ytterligare fastighetsrättsliga situationer där det uppställs krav på att avvägningar ska göras mellan olika rättighetshavares behov och intressen. Sådana avvägningar finns i fastighetsbildningslagen (1970:988), anläggningslagen (1973:1149) och ledningsrättslagen (1973:1144).

Kravet på avvägningar utgör ett sätt att reglera rättsförhållandet mellan rättighetshavarna. Nyttan av åtgärden för den ena rättighetshavaren ska vägas mot konsekvenserna för den andre rättighetshavaren i det enskilda fallet. Krav på avvägningar mellan rättighetshavares intressen och behov förekommer dels i situationer när en rättighet etableras, exempelvis när ledningsrätt upplåts, dels i

situationer under ett löpande rättsförhållande, exempelvis vid ändring och upphävande av servitut. Krav på avvägningar innebär ett visst skydd för den enskilde rättighetshavaren, eftersom en avvägning kräver att dennes intressen och behov beaktas. Upplåtelse av en rättighet eller ändring i rättsförhållanden får inte ske om det inkräktar i för stor utsträckning på någon rättighetshavares rätt. De behov och intressen som ska beaktas utgår från den förfoganderätt som rättighetshavaren har till marken (se till exempel i 3 kap. 10 § och 5 kap. 5 § fastighetsbildningslagen, 7 och 11 §§ anläggningslagen och 10 § ledningsrättslagen).

Privaträttsligt uppställs alltså regler för frekventa typfall om att två rättighetshavare inte får tillfoga varandra olägenheter eller skador utöver en viss gräns. Detta är inte något ingrepp eller någon begränsning av egendomsskyddet från det allmännas sida, utan det är i stället en följd av hur rättsförhållandet mellan de enskilda ser ut.

Renskötselrätten aktualiserar ett grannelagsförhållande dels mellan personer som använder samma mark med stöd av olika rättigheter till marken, dels mellan olika renskötselrättshavare som använder intilliggande marker. Det är tydligt att rättsinnehavarna inte väljer varandra (som i ett arrende- eller hyresförhållande) och att de behöver förhålla sig till varandras rättigheter vare sig de vill eller inte. I vissa situationer kan utövandet av rättigheterna kollidera. Den tidigare regleringen i rennäringslagen för vad som skulle gälla i sådana här situationer var inte fullständig. Den tidigare regleringen tog till exempel inte hänsyn till att renskötselrätten har samma rätt till skydd som andra egendomsskyddade rättigheter. Dessutom saknades en uttömmande reglering av vad som gäller när en sameby eller samebymedlem lider skada av åtgärder som medför olägenheter för renskötseln. Av den tidigare rennäringslagens förarbeten framgår att det kan finnas en rätt till skadestånd utöver vad som framgår av lagtexten (se prop. 1992/93:32 s. 98 och 107 f., jämför Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny rennäringslag m.m., 1971:51 s. 130). Den nya bestämmelsen om ömsesidig hänsyn har tillkommit dels för att säkerställa att renskötselrätten har ett lika omfattande skydd som andra egendomsskyddade rättigheter har, dels för att klargöra när intrång kan innebära en rätt till skadestånd för samebyn. Vid tillämpningen bör särskild hänsyn tas till den principiella skillnad som finns mellan fall där renskötseln ska koordineras med ett redan etablerat markanvändningsintresse (till exempel skogsbruk eller

allemannsrätt) och fall när koordination mellan etablerade intressen ska ske med ett tillkommande intresse (till exempel markanvändning för ny infrastruktur, energiproduktion eller mineralutvinning).

Bestämmelsen i första stycket gäller även renbetesföreningarnas tillåtna markanvändning, se mer i kapitel 9 nedan.

I paragrafens *andra stycke* finns en upplysning om att skogsvårdslagen (1979:429) innehåller särskilda bestämmelser som innebär att renskötseln och skogsbruket ska visa ömsesidig hänsyn till varandras verksamheter. Den lagen ska alltså tillämpas i fråga om bedömningar av ömsesidig hänsyn mellan renskötseln och skogsbruket.

Bestämmelsen innebär att staten endast får upplåta bruksrätter på mark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen om en sådan upplåtelse skäligen bör tålas av samebyn. Avsikten är att upplåtelser ska ske restriktivt, precis som enligt tidigare rennäringslag. I de fall som upplåtelser ändå sker finns inte längre någon rätt till ersättning för samebyn för statens upplåtelser. Skälet är att en upplåtelse för att vara tillåten utan ett föregående expropriativt förfarande måste avse en så begränsad verksamhet att den inte medför någon skada för samebyn. Som exempel kan ett arrende för en jakt- eller fiskekoja som används av ett begränsat antal personer vara tillåten under vissa förhållanden, medan en större turistanläggning typiskt sett får anses otillåten om samebyn inte godkänner upplåtelsen. Om staten alltså vill upplåta mark för en mer störande verksamhet kan staten avtala med samebyn om det, men samebyn kan också avtala direkt med den tänkta nyttjanderättshavaren. Skulle staten upplåta mark för en verksamhet som inte skäligen bör tålas är upplåtelsen otillåten och samebyn berättigad till skadestånd. I en sådan situation kan samebyn också föra en förbudstalan i allmän domstol.

Det behövs övergångsbestämmelser för statliga nyttjanderätter som har upplåtits före ikraftträdandet.

I paragrafens *tredje stycke* anges att det vid renskötsel ska visas hänsyn till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Sametinget kan meddela föreskrifter om den hänsyn som ska visas enligt 11 kap. 6 § första stycket 1.

4 § När renar befinner sig i ett betesområde där renskötsel är tillåten ska hundar som inte används i renskötseln eller i jakt hållas i band eller vara instängda. Detsamma gäller när renar flyttas, om hundens ägare i förväg har

underrättats om tiden för flyttningen. Hundar som används i jakt ska vara tränade att inte förfölja renar.

I paragrafen anges de särskilda föreskrifter som gäller för hantering av hund i renskötselområdet. Paragrafen motsvarar delvis 93 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i bilaga 3 till delbetänkandet *Jakt och fiske i renbetesland*, SOU 2023:46.

Paragrafens första och andra mening, som i sin helhet motsvarar det som tidigare följde av 93 § första stycket rennäringslagen, ska tillämpas på samma sätt som enligt tidigare lag.

Bestämmelsen i sista meningen är ny och innebär att det ställs ett krav på att hundar som används vid jakt i renskötselområdet ska vara tränade att inte förfölja renar. Om inte hunden har sådan träning får den inte hållas utan koppel i området.

Bestämmelsen i den tidigare 93 § rennäringslagen (1971:437) om att en hund som jagar eller på annat sätt ofredar ren får dödas har tagits bort. Skälet är att detta får anses följa av nödrätten i 24 kap. 4 § brottsbalken (jämför 14 § lagen [2007:1150] om tillsyn över hundar och katter).

5 § Har en samebys eller dess medlemmars renar kommit in på ett område där de inte får vara enligt denna lag, ska samebyn utan oskäligt dröjsmål hämta renarna. Om renarna inte hämtas får den sameby på vars betesområde renarna finns omhändertaga renarna och återföra dem till rätt samebys område på den samebys bekostnad.

Polismyndigheten eller Kronofogdemyndigheten får begära att en sameby ska samla ihop sina eller medlemmarnas renar eller skilja ut dessa från andra renar.

I paragrafen anges samebys och dess medlemmars skyldighet att flytta renar som kommit in på ett område där de inte får vara. Paragrafen motsvarar delvis 96 §§ rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns till viss del i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

I lagen regleras var renarna får befinna sig vid olika tider på året. Om en samebys eller dess medlemmars renar har kommit in på en annan samebys område eller på mark där renarna inte får vara vid den tidpunkten följer det av paragrafens *första stycke* att samebyn eller dess medlemmar är skyldiga att hämta renarna utan oskäligt dröjsmål. Eftersom renarna befinner sig i ett område där de inte får vara finns det krav på att renarna hämtas skyndsamt, vilket i lagen

regleras genom att det anges att de ska hämtas utan ”oskäligt dröjsmål”. Vad som utgör oskäligt dröjsmål får bedömas med hänsyn tagen till den enskilda situationen. Om ett större antal renar befinner sig på särskilt känslig mark, som till exempel nysådd åkermark, bör kravet på skyndsamhet vara högt ställt. Om det däremot är fråga om ett mindre antal renar, till exempel enstaka strövrenar som har hamnat utanför flocken på väg från vinterbetesområdet till åretruntmarkerna, som befinner sig i ett område där de i och för sig inte får vara vid tidpunkten, men som inte orsakar skada i området, bör en längre tidsutdräkt godtas.

Av paragrafens tredje stycke följer att Polismyndigheten eller Kronofogdemyndigheten får begära att en sameby ska samla ihop sina eller medlemmarnas renar eller skilja ut dessa från andra renar. Bestämmelsen motsvarar det som tidigare följde av 96 § rennäringslagen. En skillnad har dock gjorts som består i att detta inte kan göras på samebyns bekostnad. De vanliga reglerna om förrättningskostnader hos Kronofogdemyndigheten i 17 kap. utsökningsbalken (1981:774) gäller.

5 kap. Medlemmar i samebyn

1 § En sameby ska ha medlemmar som bedriver renskötsel med egna renar i byns betesområde (renskötande medlemmar).

En sameby kan i sina stadgar dessutom bestämma att den får anta medlemmar som inte är renskötande medlemmar, utan som endast ska bidra till verksamheten med en medlemsinsats (stödande medlemmar).

I paragrafen anges de två kategorier av medlemmar som en sameby kan ha: renskötande medlemmar och stödande medlemmar. Paragrafen motsvarar delvis 11 och 13 §§ rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 48 – Samer utanför samebyar* och *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av paragrafens första stycke följer att en sameby ska ha medlemmar som bedriver renskötsel med egna renar i byns betesområde. Den kategorin av medlem kallas för ”renskötande medlem”. Det uppställs inte något krav i lagen på att medlemmen ska bedriva renskötsel med någon viss sysselsättningsgrad eller att renskötseln ska inbringa en viss andel av personens inkomst.

Renskötseln kan alltså ske direkt genom att medlemmen deltar aktivt i den dagliga renskötseln eller indirekt genom att renskötseln bedrivs genom en annan person till exempel i medlemmens hushåll eller släkt. Samebyn kan dock ställa upp särskilda kriterier i sina stadgar för vem som kan bli renskötande medlem, se 2 §.

Av paragrafens *andra stycke* följer att en sameby i sina stadgar kan öppna upp för att ta in en annan kategori av medlemmar som inte är renskötande medlemmar. Dessa medlemmar, som i lagen benämns ”stödande medlem”, ska bidra till verksamheten genom att betala en medlemsinsats. Samebyn bestämmer genom stadgarna vilka rättigheter och skyldigheter som tillkommer stödande medlemmar.

Det kommer behövas övergångsbestämmelser som klargör vilka personer som ska anses vara renskötande medlemmar i samebyarna när lagen träder i kraft.

2 § Make, maka eller hemmavarande barn till en renskötande medlem samt efterlevande make, maka eller underårigt barn till en avliden sådan medlem ska också anses vara renskötande medlem.

Samebyn får i sina stadgar besluta att en medlem ska äga ett visst lägsta antal renar för att vara renskötande medlem eller uppställa särskilda krav eller andra villkor för att medlemmar ska anses bedriva renskötsel enligt 1 §.

Paragrafen anger att en renskötande medlems familjemedlemmar också ska anses vara renskötande medlemmar och att samebyn i sina stadgar får ställa upp särskilda villkor för vilka som ska anses vara renskötande medlemmar. Paragrafen motsvarar delvis 11 och 13 §§ rennärlagslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 48 – Samer utanför samebyar* och *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Genom paragrafens *första stycke* klargörs att en renskötande medlems make, maka eller hemmavarande barn ska kategoriseras som renskötande medlem. Detsamma gäller make, maka och underåriga barn till en renskötande medlem som har avlidit. Skälet för att även renskötande medlemmars närmaste familj ska vara renskötande medlemmar är att renskötseln traditionellt har bedrivits av hela familjen. Olika familjemedlemmar har haft olika funktion i renskötseln, men allas insats har krävts för att renskötseln ska kunna bedrivas i familjen. Genom att hemmavarande barn blir renskötande medlemmar kan den framtida renskötseln i byn säkerställas.

Av bestämmelsens *andra stycke* följer att en sameby i sina stadgar kan ställa upp ytterligare krav eller andra villkor för att en medlem ska betraktas som renskötande medlem. Där kan samebyn till exempel ange ett krav på att en medlem ska äga ett visst minsta antal renar för att betraktas som renskötande medlem. Samebyn kan även ställa upp särskilda kriterier om att en renskötande medlem måste bidra med en viss arbetsinsats varje år eller ange hur aktiv en medlem måste vara i renskötseln för att han eller hon ska betraktas som renskötande medlem. Ytterligare exempel på villkor kan vara sådana som angavs i den tidigare 13 § rennäringslagen om att en medlem som har deltagit i renskötseln i byn och som haft detta som stadigvarande yrke och inte övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete ska fortsätta anses vara renskötande medlem. Det kan också handla om att samebyn vill låta vuxna barn som studerar på annan ort fortsätta vara renskötande medlemmar. Paragrafen öppnar alltså upp för att samebyarna ska kunna anpassa medlemskapet utifrån de särskilda förhållanden som råder i den enskilda samebyn.

3 § En ansökan om att bli medlem i en sameby ska vara skriftlig och prövas av styrelsen, om inte något annat framgår av stadgarna. I stadgarna får ställas ytterligare krav på hur ansökan ska utformas.

Av paragrafen följer att en ansökan om medlemskap i en sameby som huvudregel ska vara skriftlig och prövas av styrelsen. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Enligt paragrafen ska en ansökan om medlemskap, som huvudregel, vara skriftlig. Inträdesansökan kan dock, om stadgarna tillåter det, vara muntlig. Eftersom det inte ställs upp något krav på att ansökan ska vara undertecknad bör det som regel vara tillräckligt att ansökan görs per e-post. Utgångspunkten är att styrelsen fattar beslut om medlemskap, men samebyn kan i stadgarna ange att ansökan ska prövas av någon annan än styrelsen, till exempel av bystämman. Medlemskapet uppkommer omedelbart när beslutet att godkänna ansökan om medlemskap har fattats. Med stöd av paragrafen kan den som är stödjande medlem också ansöka om att bli renskötande medlem.

Om en sameby nekar en person ett medlemskap bör han eller hon kunna angripa beslutet genom att ansöka om stämning mot samebyn

i allmän domstol (jämför till exempel NJA 1973 s. 355). Sametingets möjlighet att överpröva samebyns beslut, så som tidigare gällde enligt 12 § rennäringslagen, har alltså tagits bort. Vilka som ska vara medlemmar i en sameby bör inte beslutas av en förvaltningsmyndighet utan är en angelägenhet för dem som redan är medlemmar i samebyn. Regleringen följer därmed det som gäller för andra associationer, jämför till exempel 4 kap. 3 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar.

4 § Samebyn får vägra medlemskap, om

1. sökanden inte är same,
 2. sökanden inte kan förväntas delta i renskötseln,
 - 3 naturbetet i byns område inte räcker för fler renskötande medlemmar,
 4. sökanden inte har tillräckliga kunskaper om renskötsel enligt samisk tradition och sedvana,
 5. sökanden inte uppfyller de krav som samebyn annars med hänsyn till arten och omfattningen av samebyns verksamhet enligt stadgarna ställer på medlemmarna, eller
 6. det i övrigt finns särskilda skäl för vägran.
- Första stycket 2–4 gäller inte den som ansöker om att bli stödjande medlem.

I paragrafen anges under vilka förutsättningar en sameby kan vägra medlemskap. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 48 – Sameby utanför samebyar* och *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Samebyarna är inte jämförbara med ekonomiska föreningar eftersom de förfogar över begränsade resurser som inte ökas genom tillskott av nya medlemmar. Dessutom är samebyarna till skillnad från de ekonomiska föreningarna en tvingande associationsform för utövandet av renskötselrätten. Även om en sameby alltså inte kan sägas vara en öppen association bör samebyns beslut om vägran av medlemskap ändå vila på objektiva kriterier.

Genom paragrafen har det förtydligats vilka skäl som kan leda till att en ansökan om medlemskap nekas. Det är samebyns befintliga renskötande medlemmar som genom sitt medlemskap har rätt att utöva renskötselrätt i samebyn. Det bör därmed också vara de som avgör om och i så fall vilka som ska tas in som nya medlemmar i samebyn. Förenklat kan sägas att för varje medlem som tas in minskas eller späds värdet av renskötselrätten ut för dem som redan var medlemmar. Även om inte någon av punkterna kan åberopas mot

en sökande finns ingen omedelbar rätt till medlemskap. De punkter som anges utgör dock alltid, objektivt sett, godtagbara skäl att neka medlemskap. Eftersom samebyn får bestämma vem som ska bli medlem finns det heller inget krav på att en person ska uppfylla en eller flera punkter för att en ansökan om medlemskap ska beviljas. Punkterna 2–4 har enbart bäring på den som ansöker om att bli renskötande medlem.

Inledningsvis anges, för båda kategorierna, att den som ansöker ska vara same. Enligt 1 kap. 4 § är en förutsättning för att utöva renskötselrätt att personen är same. Det bör därmed vara möjligt att neka en person medlemskap enbart på den grunden att personen inte är same. Som nämnts finns det inget krav på att en person är same för att han eller hon ska kunna bli medlem i en sameby utan det står samebyn fritt att anta icke-samer som medlemmar om man så vill.

Enligt den andra punkten kan en medlemsansökan nekas om sökanden inte kan förväntas delta i renskötelsen. Som nämnts tidigare kan en sameby ställa upp krav på att renskötande medlemmar deltar i renskötelsen genom en viss arbetsinsats. Om den som ansöker till exempel har ett heltidsarbete på annan ort och därmed inte kan förväntas delta i renskötelsen enligt de krav som samebyn har ställt upp kan personen nekas medlemskap.

Paragrafens tredje punkt innebär att samebyn kan neka en ansökan om medlemskap för att det naturbete som finns i byns område inte räcker för fler renskötande medlemmar. Samebyn behöver inte hänvisa till någon utredning om betesförhållandena för att neka en ansökan på den här punkten utan samebyns kunskaper och bedömning av framtida förhållanden bör utgöra tillräckliga skäl. Det kan också vara så att samebyn medvetet håller nere byns renantal under ett antal år i syfte att betet i byområdet ska växa till sig eller återhämta sig. Att renantalet hålls nere ska under sådana förhållanden inte leda till att nya medlemmar träder in med krav på att få hålla ett visst antal renar i samebyn. Om så var fallet skulle långsiktiga strategier för byns naturbete inte vara möjliga att följa.

Enligt fjärde punkten kan en ansökan om medlemskap nekas för att sökanden inte har tillräckliga kunskaper om renskötsel enligt samisk tradition och sedvana. Den här punkten knyter an till att det i 1 kap. 1 § anges att den renskötsel som avses i lagen är naturbetesbaserad renskötsel enligt samisk tradition och sedvana. För att sådan renskötsel ska kunna bedrivas måste det förutsättas att

samebyns medlemmar är väl förtrogna med de traditioner som finns i den samiska renskötseln. Kunskap om markerna, var och hur renarna lämpligen bör flyttas mellan olika områden, var de bästa betesområdena finns och annan liknande kunskap som överförs mellan generationer eller som erhålls genom att delta i samebyns renskötsel under uppväxten eller på annat sätt är viktig för att traditionen ska bibehållas.

Både femte och sjätte punkterna innehåller allmänt hållna vägransgrunder. Enligt femte punkten kan sökanden nekas medlemskap om han eller hon inte uppfyller de krav som samebyn annars med hänsyn till arten och omfattningen av samebyns verksamhet enligt stadgarna ställer på medlemmarna och den sjätte punkten anger att medlemskap kan nekas om det i övrigt finns särskilda skäl för vägran. Förutsättningarna i de olika samebyarna ser olika ut och det finns därför behov av att lämna ett relativt stort utrymme för samebyarna att utforma ett regelverk för medlemskap som passar den egna samebyns förhållanden. Vissa samebyar har till exempel till följd av exploateringar sämre tillgång till naturbete än andra byar. Renskötseln bedrivs dessutom på olika sätt i olika delar av landet och i större respektive mindre samebyar. Det finns också ett större intresse för att bli medlem i vissa samebyar än andra. Lagen har därför utformats för att säkerställa att de olika samebyarna ska kunna utforma sina stadgar så att den egna samebyns verksamhet blir långsiktigt uthållig. Särskilda skäl att neka medlemskap kan till exempel vara att personen som ansöker kan förväntas att uppträda illojalt mot samebyn eller dess medlemmar.

I fråga om medlemskap i en sameby kan det vara värt att notera att samebyarnas medlemmar inte har valt att samarbeta med varandra och de har inte nödvändigtvis ett gemensamt mål för verksamheten så som är fallet till exempel i ett aktiebolag (ytterst att vara vinstdrivande och ge avkastning åt aktieägarna) eller för medlemmarna i ekonomiska föreningar (att främja medlemmarnas ekonomiska intressen). Eftersom medlemskap i en sameby är en förutsättning för att bedriva naturbetesbaserad renskötsel enligt samisk tradition och sedvana är det svårt för en medlem som inte är nöjd med hur renskötseln bedrivs att flytta sin verksamhet till en annan del av renskötselområdet. Det finns ju inte några lediga platser för renskötsel någon annanstans. Det är dessutom så att den traditionella renskötseln bygger på den nära anknytning som de

nuvarande medlemmarna genom generationer har till de marker som de brukar. Även om tvångsförflyttningar i början och mitten av 1900-talet till viss del bröt anknytningen till vissa marker för en del av de renskötande samerna, får de som numera brukar markerna förmodas ha knutit an till de marker där de nu är.

5 § En medlem har rätt att säga upp medlemskapet i samebyn.

Det får bestämmas i stadgarna att en uppsägning ska vara skriftlig och undertecknad av medlemmen.

I paragrafen anges att en medlem har rätt att säga upp medlemskapet i samebyn. Paragrafen är ny.

I den tidigare rennäringslagen fanns det ingen bestämmelse om och i så fall hur ett medlemskap i samebyn kunde avslutas. Som i alla andra associationer kan det dock vara så att en medlem eller delägare vill avsluta sitt engagemang, varför en regel om upphörande av medlemskap har införts. Det kan till exempel vara så att majoriteten fattar ett beslut om en investering som medlemmen inte vill delta i. En renskötande medlem har personligt betalningsansvar för samebyns skulder varför ett sådant beslut kan få stora konsekvenser för den enskilde. Någon motivering till uppsägningen behöver inte lämnas. Medlemmen har rätt till sin del av intäkterna, men är också skyldig att betala sin del av de kostnader som har uppstått fram till att ansökan om uppsägning har behandlats. En medlem kan också, med stöd av bestämmelsen, säga upp medlemskapet som renskötande medlem och i stället bli stödjande medlem.

Av *andra stycket* följer att en sameby kan ställa upp särskilda formkrav för uppsägningens giltighet i sina stadgar.

6 § En medlem får uteslutas om han eller hon grovt har åsidosatt sina skyldigheter mot samebyn eller inte längre uppfyller de krav som med hänsyn till arten och omfattningen av samebyns verksamhet bör ställas på medlemmarna.

En renskötande medlem får dessutom uteslutas om han eller hon inte längre deltar i renskötseln i samebyns område.

Ett beslut om uteslutning fattas av bystämman, om inte något annat har bestämts i stadgarna.

I paragrafen anges förutsättningarna för att utesluta en medlem ur samebyn. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 48 – Samer*

utanför samebyar och PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap.

Av paragrafens *första stycke* följer att en medlem får uteslutas om han eller hon grovt har åsidosatt sina skyldigheter mot samebyn eller inte längre uppfyller de krav som med hänsyn till arten och omfattningen av samebyns verksamhet bör ställas på medlemmarna. Den tidigare lagen har inte varit klar i fråga om en medlem kan uteslutas och inte heller på vilka grunder det i så fall kan ske. Det innebär också att en sameby inte har haft möjlighet att utkräva ansvar på till exempel deltagande i renskötseln i viss utsträckning från medlemmarna. Många medlemmar har andra yrken vid sidan om renskötseln och den möjligheten ska kvarstå även enligt den nya lagen, men för att samebyns verksamhet ska fungera är det viktigt att samebyn kan ställa krav på medlemmarna och har en möjlighet att agera mot medlemmar som inte längre deltar i verksamheten på avsett vis.

Vad som är ett grovt åsidosättande av medlemmens skyldigheter mot samebyn måste avgöras genom en samlad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Om en medlem har uppträtt grovt illojalt mot föreningen – till exempel genom att vid upprepade tillfällen vägra att flytta renar som befinner sig på mark där de inte får vara eller genom att inte rätta sig efter beslut som har fattats av samebyn om högsta antal tillåtna renar för medlemmen – kan detta leda till att samebyn drabbas av utdömda viten eller att samebyn eller andra medlemmar orsakas stora arbetsinsatser eller kostnader för att flytta medlemmens renar. Detta är omständigheter som kan motivera uteslutning. Även enstaka händelser kan leda till att medlemmen utesluts, men då krävs det att händelsen är mycket allvarlig.

I bestämmelsens *andra stycke* anges att en renskötande medlem dessutom får uteslutas om han eller hon inte längre deltar i renskötseln i samebyns område. Det kan handla om en renskötande medlem som avvecklar större delen av sitt reninnehav och flyttar till en annan ort. Det kan också handla om barn till renskötare som flyttar hemifrån och inte längre deltar aktivt i renskötseln i samebyn. Om samebyn i det läget önskar ta in andra medlemmar som avser att delta aktivt i renskötseln bör den renskötande medlemmen kunna uteslutas eller ändras till att i stället vara en stödjande medlem.

De grunder som anges för när uteslutning kan ske är uttömmande. Som nämnts bör grunderna även kunna användas för att ändra medlemskategori från renskötande medlem till stödjande medlem, förutsatt att medlemmen vill fortsätta att vara medlem även om han eller hon inte får vara renskötande medlem.

Ett beslut om uteslutning fattas av bystämman, om inte något annat har bestämts i stadgarna. Även en medlem som utesluts bör kunna ansöka om stämning mot samebyn i allmän domstol (jämför det tidigare nämnda rättsfallet NJA 1973 s. 355). Regleringen följer det som gäller för andra associationer, jämför till exempel 4 kap. 8 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar. Den bestämmelsen kan användas till ledning för tillämpningen.

7 § En renskötande medlems dödsbo får under tre år från dödsfallet fortsätta den renskötsel som bedrivits av medlemmen.

Är en dödsbodeläggare under 18 år, räknas tiden från att dödsbodeläggaren fyller 18 år.

Kravet i 1 § om medlemskap i sameby gäller inte för rätt till renskötsel som avses här.

I paragrafen anges förutsättningar för att bedriva renskötsel i ett dödsbo. Paragrafen motsvarar helt det som tidigare följde av 14 § rennäringslagen (1971:437). Bestämmelsen bör finnas kvar för att säkerställa att underåriga barn inte fräntas möjligheten att fortsätta med den avlidnes renskötsel.

8 § Styrelsen i en sameby ska föra en medlemsförteckning. Förteckningen ska ha till ändamål att ge samebyn, medlemmarna och andra underlag för att bedöma medlemsförhållandena i samebyn.

Medlemsförteckningen ska innehålla uppgifter om varje medlems namn och postadress och den tidpunkt när han eller hon blev medlem i samebyn samt i förekommande fall om medlemmen är en stödjande medlem.

Medlemsförteckningen ska hållas tillgänglig hos samebyn för var och en som vill ta del av den.

I paragrafen anges att en sameby måste föra ett medlemsregister. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av paragrafens första stycke följer att styrelsen ska föra en medlemsförteckning i samebyn. Det finns inget sådant krav enligt den tidigare rennäringslagen och det innebär att det i dag till exempel är oklart hur många medlemmar de olika samebyarna har, vilka som

är medlemmar och om medlemmarna är renskötande medlemmar eller andra medlemmar. Det är därför svårt att utöva tillsyn över vem som har rätt att bruka markerna med stöd av renskötselrätt. När samebyarna nu kan öppnas upp för stödjande medlemmar och samebyn pekats ut som rättighetsinnehavare blir det ännu viktigare för samebyn att hålla ordning på vilka som är medlemmar och vilken kategori de tillhör. Medlemsförteckningen måste givetvis hållas uppdaterad och det är styrelsens ansvar att så sker. Bestämmelsen är utformad efter 5 kap. 1 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar och ledning för tillämpningen kan sökas i förarbetena till den bestämmelsen.

Av bestämmelsens *andra stycke* framgår vilka uppgifter medlemsförteckningen ska innehålla. Förteckningen ska innehålla medlemmens namn, postadress och den tidpunkt då han eller hon blev medlem i samebyn. Den ska också, i förekommande fall, innehålla uppgift om medlemmen är en stödjande medlem (samtliga renskötande medlemmar ska framgå, det vill säga även sådana som nämns i 5 kap. 2 §). Det kan vara praktiskt för samebyn att även ha andra uppgifter om medlemmen i förteckningen, såsom e-postadress och telefonnummer. Det bör dock beaktas att medlemsförteckningen enligt tredje stycket ska hållas tillgänglig inte bara för medlemmar utan även för utomstående varför andra personuppgifter än de som anges i paragrafen lämpligen bör förtecknas i annan ordning.

Av paragrafens *tredje stycke* följer att medlemsförteckningen ska hållas tillgänglig hos samebyn för var och en som vill ta del av den. Skälet till det är, precis som beträffande andra associationer, att det i samebyarna bedrivs näringsverksamhet vilket innebär att bland annat andra medlemmar, kreditgivare, kunder, myndigheter och massmedia har ett befogat intresse av att kunna få reda på vilka som är medlemmar i en sameby. För medlemmar i samebyarna tillkommer dessutom en generell rätt att jaga och fiska inte bara på statlig mark utan även på privat mark, vilket innebär att det finns ett befogat intresse för markägarna att kunna kontrollera vilka som är medlemmar i en sameby. Bestämmelsen, som är utformad efter 5 kap. 5 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar, innebär enbart en rätt att ta del av medlemsförteckningen. Någon rätt att få en utskrift eller kopia av medlemsförteckningen finns alltså inte.

Det behövs övergångsbestämmelser som klargör när ett medlemsregister senast ska vara upprättat.

6 kap. Samebyns organisation

1 § En sameby har till ändamål att för medlemmarnas gemensamma bästa förvalta renskötselrätten på samebyns område. Samebyar ska registreras hos Bolagsverket.

Samebyns högsta beslutande organ är bystämman. Den ska anta stadgar samt utse en styrelse och en revisor. Samebyn kan också ha en verkställande direktör som sköter den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar.

Om det i en sameby bedrivs någon annan verksamhet än renskötsel får den inte innebära någon olägenhet för renskötseln.

I paragrafen anges grunderna för samebyns ändamål och verksamhet. Paragrafen motsvarar delvis 9 § första stycket och 52 § rennäringslagen (1971:437). Andra och tredje styckena är nya. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av *första stycket* framgår att samebyns ändamål är att förvalta renskötseln på samebyns område för medlemmarnas gemensamma bästa. I kravet på att förvaltningen ska ske för medlemmarnas gemensamma bästa ligger den likhetsprincip som även gäller i andra associationsformer, såsom aktiebolag och ekonomiska föreningar. Likhetsprincipen innebär att samebyn är skyldig att behandla alla medlemmar lika, om inte något annat följer av denna lag eller samebyns stadgar. I förhållande till den tidigare rennäringslagen ska samebyarna registreras hos Bolagsverket i stället för hos Sametinget. Samebyn är på samma sätt som tidigare det rättssubjekt som förvaltar renskötselrätten i byns område.

I *andra stycket* har det förtydligats att bystämman är samebyns högsta beslutande organ. Bystämman fattar alla beslut i samebyn förutom de där lagen eller stadgarna anger att ett annat organ eller person är behörig att fatta beslut. I paragrafen klargörs även att samebyn ska anta stadgar samt utse en styrelse och en revisor. Vilka närmare skyldigheter och befogenheter de olika organen har framgår av bestämmelser nedan. Samebyn kan också ha en verkställande direktör. Begreppet verkställande direktör har inte funnits i tidigare rennäringslag och kan betraktas som främmande i ett traditionellt

samiskt perspektiv, men det har införts för att förenkla samebyns externa kontakter. För myndigheter och företag som samebyn kommer i kontakt med underlättar det att man använder begrepp som har ett tydligt mandat knutet till sig; det vill säga att sköta den löpande förvaltningen. En verkställande direktör kan bland annat ha samma funktion som den särskilda arbetsledare som kunde utses av styrelsen för att leda renskötseln eller företräda samebyn enligt den tidigare 52 § rennäringslagen. Styrelsen utser verkställande direktör, se 20 §.

Av *tredje stycket* följer att annan verksamhet än renskötsel som bedrivs i en sameby inte får innebära någon olägenhet för renskötseln. Det tidigare förbudet för samebyar att bedriva annan verksamhet än renskötsel som fanns i 9 § tredje stycket rennäringslagen har tagits bort, bland annat för att möjliggöra för samebyarna att upplåta jakt och fiske. Samebyarna kan dock även bedriva annan verksamhet i samebyns regi, men det är angeläget att inte sådan verksamhet konkurrerar ut renskötseln. Så länge annan verksamhet inte innebär en olägenhet för renskötseln kan samebyn enligt den nya bestämmelsen bedriva den vid sidan om renskötsel.

Stadgar

2 § Samebyns stadgar ska innehålla följande.

1. samebyns namn,
2. den ort i byns betesområde där byns styrelse ska ha sitt säte,
3. antalet, eller lägsta och högsta antalet, styrelseledamöter, revisorer och eventuella suppleanter och tiden för deras uppdrag,
4. hur ofta en bystämma ska hållas och hur kallelse ska ske,
5. de ärenden som ska förekomma på en ordinarie bystämma,
6. den tid som samebyns räkenskapsår ska omfatta,
7. om samebyn ska kunna anta stödjande medlemmar,
8. grunderna för hur samebyns resultat ska fördelas,
9. vilka fonder byn har, deras ändamål och hur avsättning till dem ska ske,
10. om samebyn ska kunna hålla renar som tillhör andra än renskötande medlemmar i byn (skötesrenar), och
11. de närmare föreskrifter om renskötseln som behövs.

I paragrafen anges vilka frågor som ska regleras i samebyns stadgar. Paragrafen motsvarar delvis 36 och 38 §§ rennäringslagen

(1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Punkterna 1–6, 10 och 11 i bestämmelsen fanns även i den tidigare rennäringslagen. Ledning vid tillämpningen kan sökas i tidigare förarbeten.

Sjunde punkten, som anger att samebyn i sina stadgar ska ange om samebyn ska kunna anta stödjande medlemmar är ny. Det innebär att en sameby inte kan anta stödjande medlemmar om det inte har beslutats om det i samebyns stadgar.

Av paragrafens åttonde punkt följer att samebyn i sina stadgar ska ange grunderna för hur samebyns resultat ska fördelas. I den tidigare rennäringslagen angavs det att tid för betalning av en samebys slutliga kostnadsfördelning mellan de renskötande medlemmarna skulle anges i stadgarna. Den bestämmelsen och hur den har tillämpats tidigare kan användas som utgångspunkt även för den nya bestämmelsen, men nu görs det klart att det är samebyns resultat, det vill säga både intäkter och kostnader, som ska fördelas. Här bör medlemmens renantal (enligt gällande renlängd) och den arbetsinsats som medlemmen har bidragit med under året beaktas. I stadgarna bör även anges när i tiden resultatet ska fördelas mellan medlemmarna.

Av tionde punkten följer att samebyn ska ange i stadgarna om den ska kunna hålla renar som tillhör andra än renskötande medlemmar i byn (skötesrenar). Tidigare följde av 36 § rennäringslagen att samebyn inom byns område fick hålla skötesrenar om samebyn medgav det. Ett sådant medgivande krävde även samråd med länsstyrelsen. På samma sätt som tidigare ska det krävas att samebyn aktivt fattar beslut om att skötesrenar ska tillåtas i samebyns område, men det bör, till skillnad mot vad som tidigare gällde, inte kräva samråd med länsstyrelsen och beslutet ska anges i stadgarna. Så länge samebyn inte överskrider det högsta antal renar som byn får ha på sitt område behövs inte någon myndighetsinsyn. Genom att beslutet att ta emot skötesrenar anges i stadgarna kan både den som tar emot skötesrenar och den som lämnar sådana renar i någon annans vård anpassa sig och sin verksamhet efter det.

3 § Stadgar ska registreras hos Bolagsverket. Innan stadgarna har registrerats är de inte giltiga.

Bolagsverket prövar att stadgarna har tillkommit i föreskriven ordning och att de inte innehåller något som strider mot lag eller författning. Första och andra styckena gäller även vid ändring av stadgarna.

I paragrafen anges att samebyns stadgar ska registreras hos Bolagsverket och att verket ska pröva att stadgarna har kommit till på rätt sätt och följer de krav som anges i lagen. Paragrafen motsvarar delvis 39 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av *första stycket* följer att samebyns stadgar ska registreras hos Bolagsverket. Det är en ändring i förhållande till tidigare rennäringslag där det angavs att stadgarna skulle registreras och prövas av Sametinget. Ändringen motiveras av att Bolagsverket har en speciell kompetens när det gäller allmänna associationsrättsliga frågor. Precis som tidigare är stadgarna inte giltiga innan de har registrerats.

Enligt paragrafens *andra stycke* ska Bolagsverket pröva om stadgarna har tillkommit i föreskriven ordning och att de inte innehåller något som strider mot lag eller författning. Genom den prövningen ska dels säkerställas att de punkter som anges i 2 § finns med i stadgarna, dels att stadgarna inte innehåller något som strider mot denna lag eller andra lagar eller föreskrifter. Förutom att Bolagsverket är utpekad som ansvarig myndighet i stället för Sametinget överensstämmer bestämmelsen med det som tidigare gällde enligt 39 § rennäringslagen.

Enligt *tredje stycket* ska registrering och prövning även ske om stadgarna ändras.

Bystämman

4 § Medlemmarna utövar sin rätt att besluta i samebyns angelägenheter vid bystämman.

I paragrafen anges medlemmarnas rätt att besluta i frågor som rör samebyn. Rätten utövas vid bystämman. Paragrafen motsvarar delvis 58 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av paragrafen följer den allmänna föreningsrättsliga utgångspunkten att det är medlemmarna som har

bestämmanderätten i samebyn. Bystämman är det högsta beslutande organet och där fattas beslut i övergripande frågor som rör samebyn. Bystämman hålls som huvudregel en gång per år och under övrig tid sköts samebyn av en vald styrelse.

5 § Bystämman får inte fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för samebyn eller någon annan medlem.

I paragrafen anges en allmän generalklausul som innebär att bystämman inte får fatta beslut som är ägnade att missgynna en medlem till förmån för en annan. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafen har en generalklausul införts som avser säkerställa att bystämman inte fattar beslut som missgynnar en medlem till fördel för en annan, jämför vad som gäller enligt 6 kap. 38 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar. Innebörden av generalklausulen är att bystämman inte får fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för samebyn eller någon annan medlem. Bestämmelsen kan tillämpas på alla slags bystämmobeslut. I tidigare rennäringslag fanns i 35 § en bestämmelse om att samebyn om det behövdes fick fatta beslut om en medlems högsta renantal och andra villkor för renskötseln samt att ett visst område fick undantas från medlemmarnas jakt eller fiske om det behövdes av hänsyn till jakt- och fiskevården. Av tredje stycket i den paragrafen framgick att ett sådant beslut inte fick ges ett sådant innehåll att en rensköttande medlems fortsatta verksamhet omöjliggjordes eller väsentligen försvårades. Detsamma gäller för den nya generalklausulen som införs, men den bestämmelsen träffar inte enbart de situationer som nämns i tidigare 35 § rennäringslagen utan får ett bredare tillämpningsområde än så. Den nya generalklausulen kräver inte heller att någons verksamhet omöjliggörs eller väsentligen försvåras för att vara tillämplig.

För att generalklausulen ska vara tillämplig gäller för det första att beslutet är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan. Den fördel som en medlem får ska dessutom motsvara en nackdel för samebyn eller någon annan medlem. Det räcker att avsikten är att beslutet ska ge dessa effekter. Det innebär att

generalklausulen kan tillämpas även om det inte kan visas att det faktiskt har uppkommit en fördel respektive en nackdel för någon. Fördelen respektive nackdelen kan till exempel vara av ekonomisk art eller att en medlem får större inflytande i samebyn till nackdel för någon annan.

Den fördel som uppstår måste även vara otillbörlig. I det kravet ligger att generalklausulen ska tillämpas med viss försiktighet. Det innebär att generalklausulen främst bör användas vid beslut som har drag av maktmissbruk. Generalklausulen är ett uttryck för principen om att alla medlemmar ska vara likställda varandra i den mån inte annat följer av lagen eller av stadgarna. Den innebär också att föreningens beslutande organ måste agera lojalt mot en medlemsminoritet. Renmarkslagen innehåller flera bestämmelser där rättigheter endast tillkommer renskötande medlemmar. Det finns också flera bestämmelser om särskilda röstregler till förmån för renskötande medlemmar. Beslut som fattas med stöd av den typen av bestämmelser träffas alltså inte av generalklausulens tillämpning. Om däremot en majoritet på bystämman fattar beslut som innebär att samebyns totala renhjord ska minska och att det ska ske genom att endast en av samebyns renskötande medlemmar ska slakta ner sin hjord kan beslutet angripas med stöd av generalklausulen. Det finns en liknande bestämmelse som gäller för beslut som fattas av samebyns styrelse eller andra företrädare för byn, se 16 §.

Ledning vid tillämpningen kan sökas i förarbeten och praxis avseende 6 kap. 38 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar. Rensköttande medlemmar har en särställning i samebyn. Förevarande bestämmelse hindrar inte att samebyn fattar beslut som innebär att renskötande medlemmar gynnas eller får fördelar framför stödjande medlemmar.

6 § En medlem får inte, själv eller genom ombud eller som ombud för någon annan, delta i behandlingen av frågor där han eller hon har ett väsentligt intresse som strider mot samebyns.

I paragrafen regleras jäv. Paragrafen motsvarar 58 § tredje stycket rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Paragrafen, som i sin helhet har överförts från den tidigare rennäringslagen, reglerar jäv. Bestämmelsen innebär att en medlem inte får delta i behandlingen av frågor där han eller hon har ett

väsentligt intresse som strider mot samebyns. Medlemmen får inte heller delta i behandling av en sådan fråga genom ombud eller som ombud för någon annan.

7 § I fråga om rösträtt och beslut på bystämma gäller följande.

1. Varje medlem har en röst i frågor som rör utseende av ordförande på stämman, val av revisor, fastställande av resultat- och balansräkning samt förvaltningsberättelse, beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen och ändring av stadgarna.

2. I övriga frågor har endast renskötande medlemmar rösträtt. Renskötande medlemmar har en röst per ren som medlemmen har enligt gällande renlängd, dock inte för fler renar än vad samebyn i förekommande fall har bestämt för medlemmen.

3. En medlems rösträtt kan utövas av en annan medlem såsom ombud.

4. Ingen får för sin egen eller någon annans del rösta för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädda röstetalet.

5. En medlem som inte i rätt tid har fullgjort sin betalningsskyldighet gentemot byn får delta i förhandlingarna men har inte rösträtt innan skyldigheten har fullgjorts.

6. Den mening som har fått det högsta röstetalet gäller som stämmans beslut. Vid lika röstetal avgörs val genom lottning. I övriga frågor har ordföranden utslagsröst om inte annat följer av punkt 7.

7. Ett beslut om ändring av stadgarna gäller endast om det stöds av minst två tredjedelar av det röstetal som företräds av de renskötande medlemmarna på stämman.

Det som har sagts ovan i punkterna 3, 6 och 7 gäller inte om något annat har bestämts i stadgarna.

I paragrafen anges vilka röstregler som gäller vid bystämmorna. Paragrafen motsvarar delvis 59 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av första stycket framgår hur röstreglerna ska se ut i samebyn. Av första punkten följer att varje medlem har en röst var i frågor som rör utseende av ordförande på stämman, val av revisor, fastställande av resultat- och balansräkning, beviljande av ansvarsfrihet för styrelsen och ändring av stadgarna. Ett beslut om att ändra stadgarna är dock endast gällande om det stöds av minst två tredjedelar av det röstetal som företräds av de renskötande medlemmarna på stämman (punkten 7). Bestämmelsen överensstämmer i fråga om röstreglerna med vad som tidigare gällde enligt 59 § första punkten rennäringslagen, varför ledning vid tillämpningen kan sökas i tidigare praxis. I fråga om röstetal har dock en ändring gjorts på så

sätt att renskötande medlemmar har en röst per ren enligt vad som utvecklas nedan. Omyndiga medlemmar får företrädas av vårdnadshavare vid stämman.

Andra punkten anger att endast renskötande medlemmar har rösträtt i övriga frågor. De frågor som avses är till exempel hur renskötselns ska bedrivas i samebyn, hur jakt- och fiskerätten ska utövas i samebyn samt i vilken utsträckning den ska upplåtas. Även frågor som handlar om samebyns övriga ekonomi, till exempel beslut om att samebyn ska ta upp ett lån för att göra en investering, hur kostnader och intäkter ska fördelas mellan de renskötande medlemmarna och andra liknande frågor ska enbart renskötande medlemmar rösta om. Även de frågor som endast renskötande medlemmar röstar om är i huvudsak desamma som enligt tidigare rennäringslag. En förändring i förhållande till vad som har gällt tidigare är att antalet röster för varje renskötande medlem bestäms efter antalet renar i stället för som tidigare en röst per påbörjat hundratal renar. Den tidigare regeln har inneburit att fem renägare som äger tio renar vardera kan gå ihop och rösta med fem röster mot en större renägare som har 450 renar och då endast har fyra röster. Med beaktande av att kostnaderna i samebyn fördelas utifrån det faktiska antalet renar som var och en äger har den tidigare röstfördelningsregeln inneburit att de större renägarna har stått för en stor ekonomisk risk medan deras inflytande över kostnadsdrivande beslut, som till exempel större investeringar, har varit begränsat. Ändringen avser att öka de stora renägarnas inflytande över de beslut som påverkar såväl renskötseln i stort som ekonomiska frågor. Om den som anses vara renskötande medlem enligt 5 kap. 2 § första och andra stycket inte äger någon ren ska den medlemmen ändå ha en röst.

Punkterna tre och fyra, som handlar om röstning via ombud och att ingen får rösta för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädda röstetalet, överensstämmer helt med den tidigare bestämmelsen och ledning vid tillämpningen kan därmed sökas i tidigare förarbeten och praxis.

Av sjätte punkten framgår vilken beslutsmajoritet som krävs för olika frågor vid stämman. Huvudregeln är att den mening som har fått det högsta röstetalet gäller som stämmans beslut, det vill säga enkel majoritet bland dem som är närvarande vid bystämman. Om

röstetalet är lika avgörs val genom lottning och i andra frågor har ordföranden utslagsröst om inte annat följer av punkten sju.

Enligt punkten sju krävs det att ett beslut om att ändra stadgarna kräver stöd av minst två tredjedelar av det röstetal som företräds av de renskötande medlemmarna på stämman. Även den punkten överensstämmer med vad som har gällt tidigare, dock med skillnaden att renskötande medlemmar nu har en röst per ren.

Av bestämmelsens *andra stycke* följer att lagens regler om rösträtt genom ombud (punkten 3), om beslut ska fattas med enkel majoritet och hur röstning avgörs vid lika antal röster (punkten 6) samt att ändring av stadgarna kräver minst två tredjedelar av de renskötande medlemmarnas röster (punkten 7) kan ändras genom samebyns stadgar.

8 § På stämman ska det beslutas om

1. val av styrelse och revisor,
2. fastställande av renlängd för det kommande räkenskapsåret,
3. vilka kostnader som ska anses vara gemensamma för renskötelsen,
4. hur kostnaderna ska täckas och fördelas,
5. fastställande av resultat- och balansräkning,
6. disposition av vinster och förluster och
7. om ansvarsfrihet för styrelseledamöter.

I paragrafen anges vilka beslut som ska fattas på bystämman. Paragrafen överensstämmer delvis med vad som tidigare följde av 41, 44, 60 och 68 §§ rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafen anges de frågor, bland annat val av styrelse och revisor, fastställande av renlängd och vilka kostnader som ska anses vara gemensamma för renskötelsen, som ska behandlas vid bystämman. Frågorna har rent praktiskt hanterats på liknande sätt enligt tidigare lag, men det har inte uttryckligen angetts att samtliga frågor ska hanteras vid bystämman i den tidigare rennäringslagen. Av den tidigare lagen har det bland annat inte framgått att en resultat- och balansräkning ska fastställas av bystämman. Att samebyn är skyldig att upprätta en resultat- och balansräkning följer dock av 2 kap. 1 § och 6 kap. 4 § bokföringslagen (1999:1078). Att den ska fastställas av bystämman får anses följa av föreningsrättsliga principer.

Av punkten fyra följer att samebyn ska fatta beslut om hur samebyns kostnader ska täckas och fördelas. I det ligger att en kostnadsfördelning mellan medlemmarna kan göras utifrån vad som är skäligt med hänsyn till medlemmarnas reninnehav och hur stor arbetsinsats som medlemmarna har bidragit med under året, jämför med tidigare 44 § rennäringslagen. Det som tidigare följde av 41 § rennäringslagen, nämligen att en renskötande medlem som lämnar renskötseln under året eller som tillkommer under året inte ska svara för kostnader som har uppstått under sådan tid som personen inte har varit medlem, kan beaktas vid den skälighetsbedömning som ska göras enligt punkten.

Enligt punkten fem ska bystämman fastställa samebyns resultat- och balansräkning och enligt punkten sex gäller detsamma för samebyns disposition av vinster och förluster. Beslutet innefattar hur samebyns fonder ska disponeras i de fall då samebyn har fonderade medel.

Slutligen följer av punkten sju att bystämman ska besluta om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Som framgår ovan deltar alla samebyns medlemmar i beslutet om ansvarsfrihet. Det innebär bland annat att stödjande medlemmar kan säkerställa att styrelsen uppfyller de krav som finns i 16 § på att styrelsen inte får vidta någon åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för samebyn eller någon annan medlem.

9 § På stämman får det beslutas om

1. att samebyn ska ta lån,
2. hur intrångsersättning som tillfaller samebyn ska användas,
3. hur många renar som renskötande medlemmar högst får ha och andra villkor för innehavet,
4. vilka av de kostnader som är hänförliga till renskötseln som ska anses vara gemensamma för samebyns medlemmar,
5. att en kostnad som inte avser alla renarna fördelas mellan ägarna till de renar på vilka kostnaden belöper i förhållande till innehavet av dessa renar,
6. hur renmärkning ska ombesörjas,
7. om förskott för kostnadstäckning,
8. om bildande av dotterföretag.

I paragrafen anges frågor som bystämman får fatta beslut om. Paragrafen motsvarar delvis 37 §, 40 § andra stycket, 46–47 §§ och

68 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafen räknas sådana frågor upp som bystämman ska besluta om i de fall samebyn vill besluta i frågan. Det finns alltså inget krav på att bystämman ska fatta beslut om de uppräknade frågorna vid varje års bystämma, men om så ska ske är det bystämman som ska fatta besluten. Paragrafen är ny i så måtto att det inte har funnits en samlad bestämmelse med samma innehåll tidigare. Vissa frågor, så som att bystämman enligt punkten 1 ska fatta beslut om upptagande av lån och om hur många renar som en renskötande medlem högst får ha och andra villkor för innehavet enligt punkten 3, har dock funnits i den tidigare lagen, jämför 46 och 68 §§ rennäringslagen.

Enligt punkten 2 ska bystämman besluta hur intrångsersättning som tillfaller samebyn ska användas. I den tidigare 47 § rennäringslagen framgick att sådan ersättning skulle användas för att täcka samebyns kostnader eller annars fonderas. Den nya bestämmelsen ger samebyn ett bredare beslutsmandat beträffande intrångsersättningar än den tidigare lagen. Bystämman kan besluta att intrångsersättning ska tillfalla endast vissa av de renskötande medlemmarna, så länge ett sådant beslut inte strider mot generalklausulen i 5 §. Om det till exempel är så att en exploatering leder till att vissa renskötande medlemmars renskötsel påverkas genom minskat bete bör det inte betraktas som ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en medlem till nackdel för samebyn eller någon annan medlem att de påverkade rensköterna får en del av intrångsersättningen som andra renskötare, vars bete är opåverkat, inte får.

Enligt punkten fyra får bystämman besluta om de kostnader som är hänförliga till renskötseln ska anses vara gemensamma för samebyns medlemmar och enligt punkten fem får bystämman besluta att en kostnad som inte avser alla renarna fördelas mellan ägarna till de renar på vilka kostnaden belöper i förhållande till innehavet av dessa renar. En liknande bestämmelse fanns tidigare i 40 § andra stycket rennäringslagen. Ingen ändring i sak är avsedd i förhållande till tidigare lydelse, vilket innebär att huvudregeln är att kostnaderna fördelas mellan alla renskötande medlemmar i förhållande till deras reninnehav. Om medlemmarnas renar till exempel är uppdelade på två eller flera grupper som under hela året

eller delar av året hålls avskilda från varandra kan kostnaderna fördelas olika mellan de olika betesgrupperna (se prop. 1971:51 s. 175).

Av paragrafens sjätte punkt följer att bystämman får besluta hur renmärkning ska ombesörjas. Av den tidigare 37 § rennäringslagen framgick att renmärkning ombesörjdes av samebyn, om inte byn beslutade något annat. Av bestämmelsen framgick även att en renägare efter anmälan till samebyns styrelse själv fick märka sina renar. Den nya lydelsen avser inte att inskränka samebyns möjlighet att låta den enskilde renskötaren ombesörja renmärkningen själv utan avsikten är i stället att samebyn genom bystämman kan fatta ett generellt beslut om hur renmärkningen ska gå till i samebyn. Detta innebär att bystämman kan, men inte måste, besluta att en renskötare ska anmäla om han eller hon avser att märka sina renar på egen hand.

Av sjunde punkten följer att bystämman får besluta om förskott för kostnadstäckning. Bestämmelser om förskott fanns tidigare i 42 och 43 §§ rennäringslagen. De tidigare bestämmelserna innebar att det fanns ett krav på samebyn att debitera förskott från de renskötande medlemmarna och att en underlåtenhet att vid behov göra det kunde leda till ett bristtäckningsansvar för styrelsen. Den nya bestämmelsen har getts en friare formulering så att bystämman får fatta beslut om förskott, men inte måste göra det. Det är förknippat med stora svårigheter att uppskatta hur stora kostnader som kan uppstå i samebyn under ett verksamhetsår och det kan också vara så att kostnader för att till exempel hyra en helikopter för att driva renarna från ett betesområde de inte får befinna sig i uppstår med mycket kort varsel, varför beslut om förskott kan behöva fattas flera gånger under året. Det innebär att samebyn snarare kan behöva fatta flera beslut om förskott under året än ett beslut som gäller hela perioden. Det kan också vara så att bystämman hellre ger mandat åt styrelsen att under året fatta beslut om sådana förskott än att styrelsen nödgas sammankalla bystämman varje gång det uppstår behov av kostnadstäckning.

Genom punkten åttan införs en möjlighet för bystämman att besluta om att samebyn ska bilda ett dotterföretag. Vilken associationsform dotterföretaget ska ha har lämnats öppet i bestämmelsen vilket innebär att samebyn får möjlighet att råda över den frågan utifrån vad som passar bäst för samebyn och den

verksamhet som samebyn avser att bedriva i dotterföretaget. Här måste dock kravet i 1 § iakttas om att annan verksamhet än renskötsel inte får innebära någon olägenhet för renskötseln.

10 § Bystämman öppnas av den som styrelsen utser. Därefter utses en ordförande.

Ordföranden ska upprätta ett förslag till röstlängd som ska godkännas av stämman.

Styrelsen ska föra protokoll över de beslut som fattas vid stämman. Protokollet ska hållas tillgängligt för medlemmarna senast två veckor efter stämman.

I paragrafen anges vissa formalia kring bystämman. Paragrafen motsvarar 60 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

11 § Resultat- och balansräkning, förvaltningsberättelse och revisionsberättelse för det senaste räkenskapsåret ska hållas tillgängliga för medlemmarna under minst tio dagar före den första ordinarie bystämman efter räkenskapsårets utgång.

I paragrafen anges vilka handlingar som ska hållas tillgängliga för medlemmarna innan bystämman. Paragrafen motsvarar delvis 61 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Paragrafen har till övervägande del, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. I förhållande till tidigare bestämmelse i rennäringslagen har det förtydligats att även samebyns resultat- och balansräkning ska hållas tillgänglig innan bystämman. Skyldigheten att upprätta nämnda handlingar följer av 2 kap. 1 § och 6 kap. 4 § bokföringslagen (1999:1078). Tidigare förarbeten och praxis beträffande 61 § rennäringslagen kan användas som ledning vid tillämpningen.

12 § En kallelse till en ordinarie bystämma ska utfärdas tidigast sex veckor och senast fyra veckor före bystämman. I stadgarna får det bestämmas att en kallelse får utfärdas senare än vad som anges i första meningen, dock senast två veckor före bystämman.

En kallelse till en extra bystämma ska utfärdas tidigast sex veckor och senast två veckor före bystämmen.

En kallelse till en extra bystämma ska dock utfärdas senast fyra veckor före bystämmen, om stämman ska behandla

1. en fråga om ändring av stadgarna eller
2. en fråga om att samebyn ska gå upp i en annan juridisk person genom fusion.

I stadgarna får det bestämmas att en kallelse enligt andra stycket får utfärdas senare, dock senast två veckor före bystämmen.

I paragrafen anges tidsfrister för när en kallelse till bystämma ska ske. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafens *första stycke* anges tidsfrister för kallelse till ordinarie bystämma. Den frist som anges i första stycket får dock frångås om det följer av stadgarna.

Av bestämmelsens *andra stycke* följer att en kallelse till en extra bystämma ska utfärdas tidigast sex veckor och senast två veckor före bystämmen.

Enligt *tredje stycket* ska en kallelse till en extra bystämma som ska behandla en fråga om ändring av stadgarna eller fusion utfärdas senast fyra veckor före bystämmen. Även beträffande kallelse till extra bystämma i nu nämnda fall kan samebyn enligt *fjärde stycket* ange en annan tidsfrist i stadgarna. Kallelsen ska dock utfärdas senast två veckor före bystämmen.

Bestämmelsen om tidsfrist för kallelse till bystämma och extra bystämma följer det som gäller för ekonomiska föreningar, jämför 6 kap. 17 och 18 §§ lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar. Ledning vid tillämpningen kan sökas i förarbeten och praxis.

13 § Byns medlemmar kallas till ordinarie bystämma av styrelsen. Styrelsen får kalla medlemmarna till extra bystämma. Revisor får begära att styrelsen ska kalla till extra bystämma, om revisorns granskning ger anledning till det.

Om minst en femtedel av samtliga medlemmar eller det mindre antal som kan vara bestämt i stadgarna skriftligen begär det, ska styrelsen kalla till extra stämma.

Om det inte finns någon styrelse eller styrelsen underlåter att i föreskriven ordning kalla medlemmarna till ordinarie eller extra stämma, ska Bolagsverket på anmälan av en röstberättigad medlem eller revisor ofördröjligen utlysa stämma.

I paragrafen anges hur kallelse till bystämma ska ske och under vilka omständigheter extra bystämma kan eller ska sammankallas. Paragrafen motsvarar 62 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Paragrafen har, med vissa smärre justeringar i fråga om medlemmars myndighet och vem som ska kalla till extra stämma, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

14 § Kallelsen till bystämman ska innehålla information om tid och plats för stämman och om de ärenden som ska behandlas.

I paragrafen anges vilken information en kallelse till bystämman ska innehålla. Paragrafen motsvarar 63 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

Styrelse

15 § Styrelsen ska

1. leda renskötseln i byns betesområde, ombesörja de gemensamma arbeten som behövs för byn,

2. ta ut de medel som renskötande medlemmar är skyldiga att betala,

3. ansvara för samebyns organisation och förvaltningen av samebyns angelägenheter,

4. fortlöpande bedöma samebyns ekonomiska situation, och

5. se till att samebyns organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och samebyns ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt.

Om vissa uppgifter delegeras till en eller flera av styrelsens ledamöter eller till andra, ska styrelsen handla med omsorg och fortlöpande kontrollera om delegationen kan upprätthållas.

I paragrafen anges styrelsens uppgifter. Paragrafen motsvarar delvis 48 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafens *första stycke* har det klargjorts vilka uppgifter som ankommer på samebyns styrelse. Det anges i punkterna 1–3 att styrelsen ska leda renskötseln i byns betesområde, ombesörja de gemensamma arbeten som behövs för byn och ta ut de medel som renskötande medlemmar är skyldiga att betala. Att styrelsen var ansvarig för dessa punkter framgick även tidigare av 48 §. Dessutom ska styrelsen, enligt punkterna 4–6, ansvara för samebyns organisation och förvaltningen av samebyns angelägenheter, fortlöpande bedöma samebyns ekonomiska situation, och se till att samebyns organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och samebyns ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt. Det som nu har preciserats i lag får anses redan gälla för alla associationer med bokföringsskyldighet. Bestämmelsen är utformad i enlighet med 7 kap. 4 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar. Ledning vid tillämpningen kan sökas i förarbeten och praxis.

Av bestämmelsens *andra stycke* följer att styrelsen ska handla med omsorg och fortlöpande kontrollera om delegation av vissa uppgifter till en eller flera av styrelsens ledamöter eller till andra kan upprätthållas. Bestämmelsen är ny och klargör att styrelsens ansvar för en viss uppgift inte upphör genom delegation. Det yttersta ansvaret kvarstår hos styrelsen.

16 § Styrelsen får inte vidta någon åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för samebyn eller någon annan medlem.

Styrelsen får inte heller följa en anvisning av bystämman som strider mot denna lag, tillämplig lag om bokföring eller årsredovisning eller som strider mot stadgarna.

Vad som sägs i första och andra stycket gäller också för en verkställande direktör och andra ställföreträdare.

I paragrafen anges en allmän generalklausul som innebär att styrelsen eller någon annan ställföreträdare inte får fatta beslut som är ägnade att missgynna en medlem till förmån för en annan och inte heller följa en anvisning från bystämman som strider mot lag eller samebyns stadgar. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafens *första stycke* finns en generalklausul som gäller för styrelsen och som motsvarar den som gäller för bystämman enligt 5 §. Bestämmelsen har införts med 7 kap. 42 § lagen (2018:672) om

ekonomiska föreningar som förebild. För styrelsen eller någon annan ställföreträdare för föreningen (enligt tredje stycket) gäller att de inte får rättshandla eller vidta någon annan åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för föreningen eller någon annan medlem.

Av *andra stycket* följer att en ställföreträdare för föreningen inte heller får följa en anvisning av bystämman eller något annat föreningsorgan, om anvisningen inte gäller på grund av att den strider mot lagen, mot tillämplig lag om årsredovisning eller mot stadgarna. Det innebär alltså att ansvaret för styrelsen och ställföreträdare är mer omfattande än för bystämman. Ledning för tillämpningen kan sökas i förarbeten och praxis om 7 kap. 42 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar.

I *tredje stycket* anges att paragrafens första och andra stycke även gäller för andra personer som agerar som ställföreträdare för samebyn. En sådan företrädare kan till exempel vara samebyns ordförande, en verkställande direktör eller någon annan medlem som har fått ett särskilt uppdrag att verka för samebyns räkning.

17 § Styrelsen består av en ordförande och ytterligare två eller flera ledamöter som utses på bystämman. En styrelseledamot får inte vara underårig eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

En styrelseledamot får skiljas från sitt uppdrag före utgången av den tid för vilken ledamoten har blivit utsedd.

Val av styrelse eller ändring i dess sammansättning ska anmälas till Bolagsverket.

I paragrafen anges vad som gäller beträffande styrelsens sammansättning. Paragrafen motsvarar delvis 49 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av *första stycket* framgår att styrelsen består av en ordförande och ytterligare två eller flera ledamöter som utses på bystämman. En styrelseledamot får inte vara underårig eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. I förhållande till tidigare lag ställs det krav på att styrelsen ska vara sammansatt av minst tre personer, i stället för som tidigare, minst två. Om styrelsen består av endast en ordförande och ytterligare en styrelseledamot innebär det i praktiken att ordföranden på egen hand kan besluta i frågor som rör

samebyn, eftersom denne har utslagsrösten vid lika röstetal (jämför 19 §).

Av *andra stycket*, som i sin helhet överensstämmer med vad som tidigare har gällt enligt 49 § rennäringslagen, följer att en styrelseledamot får skiljas från sitt uppdrag före utgången av den tid för vilken ledamoten har blivit utsedd. Tidigare förarbeten och praxis kan användas till ledning vid tillämpningen.

I paragrafens *tredje stycke* har endast den ändringen skett att styrelsens sammansättning och eventuella ändringar som sker ska anmälas till Bolagsverket i stället för, som tidigare, till Sametinget. Ändringen är föranledd av att Bolagsverket tar över de uppgifter som kan kopplas till associationsrättsliga bedömningar.

18 § Om det inte har utsetts en styrelseledamot som enligt stadgarna ska utses, ska Bolagsverket efter en ansökan utse en ersättare. Ansökan får göras av en styrelseledamot, en medlem, en borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda föreningen.

I paragrafen anges att Bolagsverket kan utse ersättare för en styrelseledamot om inte samebyn har utsett en sådan på föreskrivet sätt. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av paragrafen följer att Bolagsverket får utse en ersättare för en styrelseledamot om det inte har utsetts en styrelseledamot som enligt stadgarna ska utses. Bolagsverket ska utse en ledamot efter att någon har ansökt om det. Av paragrafen följer att en ansökan till Bolagsverket får göras av en styrelseledamot, en medlem, en borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda föreningen. Enligt tidigare 50 § rennäringslagen fanns det en möjlighet för Sametinget att under liknande förhållanden utse en syssloman att ha hand om byns angelägenheter och företräda byn såsom styrelse. Den bestämmelsen har tagits bort och har ersatts med en möjlighet för Bolagsverket att i stället utse en styrelseledamot.

19 § Samebyns styrelse sammanträder så ofta som det behövs. Som styrelsens beslut gäller den mening som mer än hälften av de närvarande röstar för. Vid lika röstetal gäller den mening som stöds av ordföranden.

En styrelseledamot får inte ta befattning med angelägenheter där ledamoten har ett väsentligt intresse som strider mot samebyns.

I paragrafen anges att styrelsen avgör hur ofta den ska sammanträda, vad som gäller i fråga om beslutsmajoritet och jäv för styrelsen. Paragrafen motsvarar 51 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafen har endast vissa redaktionella justeringar gjorts i förhållande till 51 § rennäringslagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

20 § Styrelsen får utse en verkställande direktör. Ett beslut att utse en verkställande direktör ska registreras hos Bolagsverket.

I paragrafen anges att styrelsen får utse en verkställande direktör. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Av paragrafen följer att en samebys styrelse får utse en verkställande direktör. Beslutet ska registreras hos Bolagsverket. Beträffande den verkställande direktören se vad som sägs i kommentaren till 6 kap. 1 §. Genom att det följer av bestämmelsen att det är styrelsen som kan utse en verkställande direktör kan styrelsen också avsätta den verkställande direktören. Det kan givetvis också bystämman besluta om och instruera styrelsen att verkställa.

Ekonomi

21 § För varje räkenskapsår ska styrelsen upprätta en förvaltningsberättelse samt en resultat- och balansräkning. Handlingarna ska vara undertecknade av styrelsens samtliga ledamöter och lämnas till samebys revisor i god tid före den första ordinarie bystämman efter räkenskapsårets utgång.

I paragrafen anges att styrelsen ska upprätta en förvaltningsberättelse och en resultat- och balansräkning och att handlingarna ska lämnas till revisorn i god tid före bystämman. Paragrafen motsvarar delvis 53 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Genom paragrafen tydliggörs styrelsens ansvar för att upprätta de räkenskapshandlingar som bystämman sedan ska ta ställning till. Av bestämmelsen följer att styrelsen ska upprätta en förvaltningsberättelse samt en resultat- och balansräkning för varje räkenskapsår och lämna dessa undertecknade till samebyns revisor i god tid före bystämman. Samebyns skyldighet att upprätta en resultat- och balansräkning framgick inte uttryckligen i den tidigare lagen, men den skyldigheten följer av 2 kap. 1 § och 6 kap. 4 § bokföringslagen (1999:1078).

Bestämmelsen innebär att samebyarna ska upprätta en förvaltningsberättelse som, precis som för andra liknande associationer, innehåller en resultat- och balansräkning. Vad förvaltningsberättelsen i övrigt ska innehålla får avgöras utifrån den verksamhet som har bedrivits i samebyn under året. De tidigare punkterna i 53 § rennäringslagen bör kunna användas som ledning vid tillämpningen.

22 § Samebyns revisor ska granska styrelsens förvaltning och räkenskaper.

Revisorn ska avge en revisionsberättelse. Om det framställs en anmärkning mot förvaltningsberättelsen och räkenskapshandlingarna ska anledningen till den anges i berättelsen.

Revisionsberättelsen ska även innehålla ett särskilt uttalande i frågan om ansvarsfrihet för styrelsen.

Revisionsberättelsen ska lämnas till styrelsen i god tid före den första ordinarie bystämman efter räkenskapsårets utgång.

I paragrafen anges de närmare förutsättningarna för revisorernas granskning av styrelsens förvaltning och räkenskaper. Paragrafen motsvarar delvis 55–57 §§ rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafen har endast vissa språkliga och redaktionella justeringar gjorts i förhållande till 55–57 §§ rennäringslagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

23 § En medlem kan hos styrelsen påkalla granskning av samebyns räkenskaper eller andra handlingar och har rätt att få del av handlingarna på ett lämpligt sätt.

I paragrafen anges medlemmens rätt att påkalla granskning av samebyns räkenskaper eller andra handlingar. Paragrafen motsvarar i huvudsak 55 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafen har endast vissa språkliga och redaktionella justeringar gjorts i förhållande till 55 § rennäringslagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen. När det i den här bestämmelsen talas om att medlemmen har rätt att ta del av materialet på lämpligt sätt bör medlemmen få en kopia av materialet eftersom det annars blir praktiskt svårt för medlemmen att granska handlingarna. Samebyn kan dock begära ersättning för den kostnad, till exempel i form av kopior och arbetskostnad, som uppstår för att tillhandahålla materialet.

24 § I fråga om skadeståndsansvar för en styrelseledamot, någon annan som har företrätt samebyn, en revisor eller en medlem gäller vad som sägs i 21 kap. lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar.

I paragrafen anges vad som gäller i fråga om skadeståndsansvar för samebyns företrädare. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 64 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

Genom paragrafen klargörs att den som i egenskap av styrelseledamot, en revisor, medlem eller någon annan som har företrätt samebyn kan vara skadeståndsskyldig på motsvarande sätt som gäller för ekonomiska föreningar. En liknande bestämmelse fanns tidigare i 64 § rennäringslagen. Den tidigare bestämmelsen innehöll dock en allmän hänvisning till vad som gällde för ekonomiska föreningar enligt 1951 års föreningslag. Ansvaret enligt den nu gällande lagen om ekonomiska föreningar är mer detaljerat än den tidigare föreningslagen. De principer som framgår i 21 kap. lagen om ekonomiska föreningar ger uttryck för vad som gäller i associationer av det slag som ekonomiska föreningar och samebyar är. Ledning för rättstillämpningen kan sökas i lagen om ekonomiska föreningar och den praxis som finns för 21 kap. i den lagen.

Fusion

25 § En eller flera samebyar kan slås samman genom fusion.

Vid fusion mellan samebyar gäller 16 kap. 1–29 §§ lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar i tillämpliga delar.

I paragrafen anges att en eller flera samebyar kan slås samman genom fusion och vilka bestämmelser i lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar som ska tillämpas på förfarandet. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och reglering av medlemskap*.

I paragrafens *första stycke* anges att en eller flera samebyar kan slås samman genom fusion. Med fusion avses en sammanslagning mellan två eller flera samebyar så att medlemmarna, markerna och alla tillgångar och skulder i en eller flera samebyar tas över av en annan sameby. Fusionen kännetecknas också av att en eller flera av samebyarna (de överlåtande samebyarna) upplöses utan likvidation och att medlemmarna i denna eller dessa sameby blir medlemmar i en övertagande sameby (se 16 kap. 1 § lagen om ekonomiska föreningar).

Av *andra stycket* framgår att bestämmelserna i 16 kap. 1–29 §§ lagen om ekonomiska föreningar ska tillämpas. När det i bestämmelserna talas om förening avses sameby och när det talas om föreningsregister avses det register över samebyar som Bolagsverket ska föra.

7 kap. Renräkning och renlängd

1 § En sameby ska räkna de renar som hålls på dess område varje år. Samebyn ska underrätta länsstyrelsen om tid och plats för renräkningen.

En renskötande medlem kan begära att samebyn utför en extra renräkning om medlemmen gör sannolikt att resultatet av den tidigare räkningen är oriktigt. Samebyn ska utföra en extra renräkning om kostnaderna för det inte är oskäligen i förhållande till den betydelse det kan ha för medlemmen att rättelse kommer till stånd. Om det har förekommit ett fel ska styrelsen genast rätta det.

Kostnaden för renräkning är en gemensam utgift för samebyn. Kostnaden för extra renräkning fördelas mellan samebyn och den som har begärt räkningen efter vad som skäligen.

I paragrafen anges vad som gäller i fråga om renräkning. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 66 § rennäringslagen

(1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafens *första* och *andra stycken* är, med vissa språkliga justeringar, överförda till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

Av *tredje stycket* framgår att kostnaden för renräkning är en gemensam utgift för samebyn. Kostnadens fördelning beslutas av bystämman. Den får, precis som andra kostnader som uppstår inom renskötseln, fördelas utifrån vad som är skäligt med beaktande av medlemmarnas renantal och arbetsinsatser vid renräkningen. Kostnaden för extra renräkning fördelas mellan samebyn och den som har begärt räkningen efter vad som skäligt med hänsyn till renantal, arbetsinsatser och skälet till att en extra renräkning påfordras.

2 § Renräkningen ska ligga till grund för en renlängd. Renlängden ska innehålla uppgift om

1. ägarna till de renar som hålls på bete i byns betesområde,
2. det räknade eller uppskattade antalet renar för varje ägare, och
3. förhållanden som är av betydelse för kontrollen av att bystämmans beslut om varje medlems tillåtna reninnehav inte överskrids.

I paragrafen anges vad som gäller i fråga om renlängden. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 68 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

3 § Renlängden ska hållas tillgänglig hos samebyn för de renskötande medlemmar som vill ta del av den.

I paragrafen anges vad som gäller i fråga om renlängden. Paragrafen är ny. Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Av paragrafen följer att den gällande renlängden ska hållas tillgänglig hos samebyn och att renskötande medlemmar har rätt att ta del av den. Renskötande medlemmar kan ha behov av att ta del av renlängden som en förberedelse inför de beslut som ska fattas om till exempel röstning och kostnadsfördelning vid bystämman. Av

paragrafen framgår även att det inte finns någon rätt för stödjande medlemmar eller utomstående att ta del av renlängden. Samebyn är dock skyldig att under vissa förhållanden lämna in renlängden till länsstyrelsen, se 12 kap. 4 §.

4 § När en renskötande medlems rättigheter eller skyldigheter enligt denna lag beror på antalet renar gäller renlängden, om det inte visas att ägarens reninnehav har förändrats väsentligt efter att renlängden upprättades.

I paragrafen anges vad som gäller i fråga om renlängden. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 69 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

8 kap. Renmärken och renmärkesregister

1 § En ren som förs på bete enligt denna lag ska vara märkt i örönen med ett renmärke som har registrerats för ägaren i ett för landet centralt register.

Registrerade märken får användas endast för att märka renar vid renskötsel som bedrivs i den sameby som anges i beslutet om registrering.

I paragrafen anges vad som gäller i fråga om renmärkning för renar som förs på bete enligt denna lag. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 73 och 74 §§ rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen. Det som tidigare sades i 73, 74 och 79–80 §§ rennäringslagen om Sametingets skyldigheter i fråga om renmärken har flyttats till 11 kap.

2 § Ett renmärke får inte registreras för en annan renägare än den som är medlem i den sameby som ansökningen avser eller som har rätt att ha skötesrenar där.

Ett renmärke får registreras för en sameby.

En renägare får inte ha mer än ett renmärke registrerat.

I paragrafen anges under vilka förutsättningar ett renmärke får registreras. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 75 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

3 § Ett renmärke av en gemensam grundtyp för en viss släkt eller släktgren (släktmärke) får registreras för någon som inte tillhör släkten endast om det finns särskilda skäl.

I paragrafen anges under vilka förhållanden ett släktmärke får registreras för någon som inte tillhör släkten. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 76 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

4 § Ett renmärke får registreras endast om det

1. tydligt skiljer sig från andra giltiga märken som får användas på renar som sökandens renar skulle kunna sammanblandas med och

2. har en form som såvitt möjligt skyddar mot olovlig ommärkning.

Utän hinder av första stycket 2 får ett släktmärke registreras med samtycke av en sådan innehavare av ett äldre märke av samma grundtyp som kan ha olägenhet av registreringen.

I paragrafen anges förutsättningarna för att ett renmärke ska få registreras. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 77 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

5 § Den som har förvärvat en rätt till någon annans registrerade renmärke får inte använda märket vid renmärkning förrän det har registrerats för hans eller hennes räkning.

I paragrafen anges vad som gäller för den som har förvärvat rätt till någon annans registrerade renmärke. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 78 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

6 § Om en märkt ren byter ägare får renen märkas om till den nye ägarens märke endast om styrelsen i den sameby där ommärkningen ska äga rum medger det. Lämnas inget sådant medgivande, kan renens märke ändras (avbrottsmärkas) för att skilja renen från andra renar med samma märke. För avbrottsmärkning krävs medgivande av styrelsen för den samebyn där renen i fortsättningen ska hållas.

För ommärkning eller avbrottsmärkning av en ren som har förvärvats på någon annan grund än bodelning, arv eller testamente krävs dessutom överlåtarens samtycke.

Ommärkning eller avbrottsmärkning får ske endast i närvaro av den som samebyns styrelse utser.

Ett avbrottsmärke på en ren får behållas högst tio år efter det att styrelsens medgivande gavs.

I paragrafen anges i vilka fall det är tillåtet att märka om en ren som byter ägare. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 81 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

7 § Ett dödsbo efter en avliden renägare får använda det renmärke som har registrerats för den avlidne.

I paragrafen anges vad som gäller för ett dödsbos renmärke. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 82 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat

beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

8 § Om en omärkt ren anträffas i en samebys område och det inte framgår vem som är ägare, tillfaller renen samebyn.

I paragrafen anges att en omärkt ren som påträffas i en samebys område tillfaller samebyn. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 84 § första stycket rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

9 § Om en ren med ett förfalskat, förstört eller okänt märke eller med ett märke som inte är rätt utformat anträffas i en samebys område ska renen tas om hand av samebyn. Den som inom två år från omhändertagandet visar sig vara ägare till renen har rätt att av samebyn få ut renen eller få ersättning för dess slaktvärde med avdrag för samebys kostnader för renen.

I paragrafen anges vad som gäller om en ren med ett förfalskat, förstört eller okänt märke eller en ren med ett märke som inte är rätt utformat anträffas i en samebys område. Paragrafen motsvarar det som tidigare har gällt enligt 84 § andra stycket rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

9 kap. Renbetesrätt

1 § Med renbetesrätt avses en rätt till renbete grundad på sedvana. Rätten gäller i Pajala, Överkalix, Övertorneå, Kalix och Haparanda kommuner. Rätten regleras i denna lag.

Renbetesrätten innefattar en rådighet att använda mark för renbete.

För att anlägga stängsel, uppföra byggnad och ta virke i samband med renbetet krävs tillstånd av Länsstyrelsen av Norrbottens län. Ett sådant tillstånd kan vara tidsbegränsat.

I paragrafen anges vad som avses med renbetesrätt och var det finns en sådan rätt. Paragrafens första två stycken är nya och det tredje stycket motsvarar delvis 88 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötsel*.

Av paragrafens *första stycke* framgår att med renbetesrätt avses en rätt till renbete som grundas på sedvana. Rätten gäller i Pajala, Överkalix, Övertorneå, Kalix och Haparanda kommuner. Det är de områden där det har bedrivits koncessionsrenskötsel enligt den tidigare rennäringslagen. Det förtydligas i lagen att renbetesrätten har en civilrättslig karaktär. Den renbetesrätt som finns på fastigheterna i det här området är en sedvanerättsligt grundad nyttjanderätt. Det ska därmed inte ställas något krav på att renägarna ansöker om tillstånd för att låta renar beta i området. Renbetesrätten gäller trots att den inte har registrerats i fastighetsregistret och den kan inte utan vidare inskränkas eller upphävas.

Den upparbetade sedvanan innefattar ett system med skötesrenar; det vill säga att markägarna i området av ålder har tillåtit renbete på sina marker mot möjligheten att äga skötesrenar som får beta på den egna marken och på grannarnas mark. Vad rätten nu närmare innebär regleras i lagen.

Av paragrafens *andra stycke* följer att renbetesrätten innefattar en rådighet att använda mark för renbete i området. Några andra rådigheter, som exempelvis jakt och fiske, ingår inte i renbetesrätten. Detta är en väsentlig skillnad mot renskötselrätten.

Av paragrafens *tredje stycke* följer att det krävs tillstånd av länsstyrelsen för att i samband med renbetesrättens utövande anlägga stängsel, uppföra byggnad eller ta virke. Ett sådant tillstånd kan vara tidsbegränsat. Bestämmelsen motsvarar vad som tidigare gällde enligt 88 § första stycket 4 rennäringslagen.

2 § Renbetesrätt innehas av en sådan renägarförening som avses i denna lag. Rätten utövas av föreningen och dess medlemmar.

En renägarförening är en juridisk person som företräder sina medlemmar i frågor om renbetesrätt. En medlem i en renägarförening får utöva renbetesrätt genom föreningen.

Föreningen får inte upplåta eller överlåta sin renbetesrätt och den kan inte tas i anspråk för föreningens eller dess medlemmars skulder.

I paragrafen anges vem som innehar renbetesrätten och de närmare förutsättningarna för att utöva eller inskränka rätten. Paragrafen motsvarar delvis 86 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötseln*.

Av paragrafens *första stycke* följer att renbetesrätten innehas av en renägarförening på de villkor som närmare anges i lagen. Renbetesrätten utövas av föreningen eller dess medlemmar.

I bestämmelsens *andra stycke* anges att en renägarförening är en juridisk person och att det är föreningen som företräder medlemmarna i frågor som handlar om renbetesrätten. Det innebär att föreningen med bindande verkan kan ingå avtal och åta sig skyldigheter i förhållande till andra, både medlemmar och externa parter. Föreningen kan också till exempel föra talan i domstol.

Enligt paragrafens *tredje stycke* får föreningen inte upplåta eller överlåta sin renbetesrätt och den kan inte tas i anspråk för föreningens eller dess medlemmars skulder. Föreningen får inte upplåta en rätt för andra att låta renar beta i föreningens område. Det är bara föreningens medlemmar som genom föreningen har den rätten. Bestämmelsen ska, genom att renbetesrätten inte kan tas i anspråk för vare sig föreningens eller medlemmarnas skulder, säkerställa att renbetesrätten skyddas mot till exempel utmätning.

3 § Renägarföreningarnas betesmarker är indelade i områden. Länsstyrelsen i Norrbottens län ansvarar för områdesindelningen.

Områdesindelningen mellan renägarföreningar får ändras under de förutsättningar som anges i 2 kap. 1 § andra och tredje styckena.

En ansökan om ändrad områdesindelning ska göras hos Länsstyrelsen i Norrbottens län och i övrigt handläggas enligt 2 kap. 2 och 3 §§.

I paragrafen anges att renägarföreningarnas betesmarker är indelade i områden och under vilka förhållanden de kan ändras. Paragrafen motsvarar delvis 88 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötseln*.

Av paragrafens *första stycke* följer att renägarföreningarnas betesmarker är indelade i områden. De områden som vid lagens tillkomst genom tillstånd är tilldelade de tidigare koncessionssamebyarna ska genom övergångsbestämmelser utgöra motsvarande renägarförenings område. Ett område kan sedan ändras endast om något av de skäl som anges i andra stycket ger anledning till det. Länsstyrelsen i Norrbottens län ska, på samma sätt som

tidigare, ansvara för områdesindelningen. Liksom tidigare kan en områdesindelning innefatta en rätt att använda ett område under olika delar av året – det kan exempelvis vara så att renägarföreningarna endast får använda vissa områden sommartid eftersom samebyarna använder dem som vinterbetesmark. De förhållanden som har gällt vid lagens ikraftträdande ska alltså fortsätta att gälla.

I paragrafens *andra stycke* anges att renägarföreningarnas områden kan ändras under samma förutsättningar som samebyarnas, se 2 kap. 1 § andra och tredje styckena. Bestämmelsen tillämpas på motsvarande vis. Detta innebär att en ändrad indelning också kan grundas på en överenskommelse mellan en sameby och en renägarförening. I så fall får Sametinget och Länsstyrelsen i Norrbottens län fatta varsitt beslut om ändrad områdesindelning.

I paragrafens *tredje stycke* anges vad som gäller i fråga om handläggningen av ärenden om ändrad områdesindelning.

4 § En renägarförening har som ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intresse genom skötsel av medlemmarnas renar i föreningens område.

I paragrafen beskrivs renägarföreningarnas ändamål. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötseln*.

Renägarföreningarnas ändamål är att främja medlemmarnas ekonomiska intresse genom skötsel av medlemmarnas renar i föreningens område (jämför kommentaren till 6 kap. 1 § första stycket).

5 § En renägarförening ska ha minst tre medlemmar. Minst en medlem ska ha till uppgift att leda renskötseln i föreningens område (verksamhetsansvarig medlem).

Föreningen får i sina stadgar ställa krav på att en verksamhetsansvarig medlem ska vara same.

Make, maka eller hemmavarande barn till en verksamhetsansvarig medlem har rätt att vara medlemmar i föreningen.

Skötesrenägare har rätt att vara medlemmar i föreningen.

I paragrafen framgår att det finns krav i fråga om hur många medlemmar en renägarförening ska ha och att någon medlem måste ha till uppgift att leda renskötseln i föreningens område. Paragrafen

motsvaras delvis av 86 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötseln*.

I *första stycket* anges att föreningen ska ha minst tre medlemmar. Minst en medlem ska vara verksamhetsansvarig medlem med uppgift att leda renskötseln i föreningens område, det vill säga den uppgift som tidigare låg på koncessionshavaren. Det behövs övergångsbestämmelser där det framgår att de nuvarande koncessionshavarna i koncessionssamebyarna ska vara verksamhetsansvariga medlemmar i renägarföreningarna när den nya lagen träder i kraft.

Av *andra stycket* framgår att föreningen i sina stadgar får ställa krav på att den verksamhetsansvarige medlemmen ska vara same. Motsvarande krav kan inte ställas om andra etniciteter (jämför 2 kap. 17 § andra stycket regeringsformen och det tredje anslutningsprotokollet till EU-fördraget).

Av *tredje och fjärde styckena* följer att den verksamhetsansvarige medlemmens make, make eller hemmavarande barn samt skötesrenägare har rätt till medlemskap i renägarföreningen. Motsvarande gällde om koncessionshavares familj och om skötesrenägare i den tidigare 86 § rennäringslagen.

6 § Följande personer har rätt att äga en eller flera skötesrenar i renägarföreningen.

1. Den som äger eller brukar en jordbruksfastighet, som helt eller delvis är belägen i den del av länet där det finns renbetesrätt, om ägaren eller brukaren är bosatt på fastigheten eller i området,
2. den som tidigare har varit verksamhetsansvarig medlem i området, om denne är bosatt i den del av länet där det finns renbetesrätt och inte har övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete,
3. Efterlevande make eller efterlevande underårigt barn till en verksamhetsansvarig medlem eller till en sådan under 2 angiven tidigare verksamhetsansvarig medlem som vid tidpunkten för dödsfallet ägde skötesrenar, om den efterlevande är bosatt i den del av länet där det finns renbetesrätt.

Föreningen får i sina stadgar ange vilka andra personer som kan vara medlemmar.

I paragrafen anges vilka som har rätt att äga skötesrenar i en renägarförening. Paragrafen motsvaras delvis av 85 och 88 §§ rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötseln*.

Av paragrafens *första stycke* framgår vilka som har rätt att äga en eller flera skötesrenar i renägarföreningen. Regleringen är i överensstämmelse med vad som gällde enligt den tidigare 85 § och 88 § första stycket 5 rennäringslagen. Rätten att äga skötesrenar innebär inte att ägaren kan kräva att äga något visst antal renar utöver en ren. Renägarföreningen bestämmer hur många skötesrenar varje skötesrenägare får äga.

Av *andra stycket* följer att föreningen i sina stadgar kan öppna upp för att även andra personkategorier får vara medlemmar. Det kan till exempel handla om barn som har flyttat hemifrån för att studera.

7 § Medlemskap i en renägarförening får vägras om den som ansöker om medlemskap inte uppfyller någon av förutsättningarna i 6 § eller om det i övrigt finns särskilda skäl för vägran.

I paragrafen anges när en renägarförening får vägra medlemskap. Paragrafen är ny. Överväganden finns i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och regleringen av medlemskap*.

Vid tillämpningen kan viss ledning hämtas i förarbeten och i praxis om 4 kap. 2 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar.

8 § Det som anges i följande bestämmelser har motsvarande tillämpning i fråga om renbetesrätt och renägarföreningar.

1. 4 kap. 1 och 2 §§, dock med Länsstyrelsen i Norrbottens län som ansvarig myndighet, 4 kap. 3 § första och tredje styckena, 4 kap. 4 och 5 §§.

2. 5 kap. 3 och 5 §§, 5 kap. 6 § första och tredje styckena, 5 kap. 7 och 8 §§.

3. 6 kap. 2 § 1–9 och 11, 6 kap. 3–6 och 8–25 §§. Vad som sägs om bystämma ska avse föreningsstämma och vad som sägs om renskötande medlemmar gäller för en medlem i en renägarförening.

4. 7, 8 och 10 kap.

5. 11 kap. 3–7 §§.

6. 12 kap. 2–4, 7, 9 och 10 §§.

7. 14 kap.

I paragrafen räknas de bestämmelser i lagen upp som ska tillämpas även för renägarföreningar och renbetesrätt på motsvarande vis som vad som i bestämmelserna anges om samebyar och renskötselrätt. Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötseln* och i *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och regleringen av medlemskap*.

Paragrafen är ny och genom den klargörs vilka bestämmelser i lagen som ska tillämpas även för renbetesföreningarna. I fråga om regleringen för föreningarnas ekonomi och organisation gällde redan

tidigare i huvudsak samma bestämmelser för samebyarna som för koncessionssamebyarna. Regleringen har dock förtydligats och moderniserats. Länsstyrelsen i Norrbottens län utför alla myndighetsuppgifter beträffande renägarföreningarna, förutom när det gäller renmärken. För renmärken ansvarar Sametinget.

9 § På föreningsstämman gäller följande i fråga om rösträtt.

1. Varje medlem har en röst i frågor som rör utseende av ordförande på stämman, val av revisor, fastställande av balans- och resultaträkning, beviljande av ansvarsfrihet eller ändring av stadgarna.

2. I övriga frågor har de verksamhetsansvariga medlemmarna en röst för varje påbörjat tjugotal renar som medlemmen har enligt gällande renlängd, dock inte för fler renar än vad föreningen har bestämt för medlemmen. För ägare av skötesrenar är rösträtten begränsad till en röst, oavsett antalet skötesrenar som skötesrenägaren innehar.

3. En medlems rösträtt kan utövas av en annan medlem såsom ombud.

4. Ingen får för sin egen eller någon annans del rösta för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädda röstetalet.

5. En medlem som inte i rätt tid har fullgjort sin betalningsskyldighet gentemot föreningen får delta i förhandlingarna men har inte rösträtt innan skyldigheten har fullgjorts.

6. Den mening som har fått det högsta röstetalet gäller som stämmans beslut. Vid lika röstetal avgörs val genom lottning. I övriga frågor har ordföranden utslagsröst om inte annat följer av punkt 7.

7. Ett beslut om ändring av stadgarna gäller endast om det stöds av minst två tredjedelar av det röstetal som företräds av medlemmarna på stämman.

Det som har sagts ovan i punkterna 3, 6 och 7 gäller inte om något annat har bestämts i stadgarna.

I paragrafen anges vad som gäller i fråga om rösträtt på en föreningsstämma i en renägarförening. Paragrafen motsvaras delvis av 86 § rennäringslagen. Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötseln* och *PM 49 – Samebyarnas interna organisation och regleringen av medlemskap*.

Se kommentaren till 6 kap. 7 §. I förhållande till den bestämmelsen finns dock den skillnaden i andra punkten att de verksamhetsansvariga medlemmarna i vissa frågor har en röst för varje påbörjat tjugotal renar som medlemmen har enligt gällande renlängd medan skötesrenägarna endast har en röst i sådana frågor. Detta motsvarar vad som tidigare har gällt för

koncessionssamebyarna. Dessutom har röstreglerna kompletterats med punkterna 3–7 som är nya för renbetesföreningarna.

10 kap. Skadestånd och straff

1 § Den som vållar skada på grund av brist på sådan hänsyn som ska tas enligt 4 kap. 3 § ska ersätta skadan.

En sameby ansvarar gentemot andra markanvändare för sådan skada som vållas av samebyn eller någon av dess medlemmar.

Annan som använder mark i en samebys område ansvarar gentemot samebyn för vållande av sådan skada som drabbar samebyn eller någon av dess medlemmar.

Skadestånd som en sameby har betalat får krävas åter av den medlem som har orsakat skadan.

Skadestånd som en sameby har fått för skada som drabbat en medlem ska utbetalas till medlemmen efter avdrag för skälig kostnad.

Om ersättning ska betalas för att en ren har blivit dödad eller skadad och renens ägare är okänd ska ersättningen tillfalla den sameby inom vars område renen befann sig.

I paragrafen finns bestämmelser om ersättningsansvar för samebyar och deras medlemmar respektive andra som använder mark i samebys område. Paragrafen ersätter 90–92 §§ rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i PM 44 – *Renskötsel och annan markanvändning* och PM 51 – *Skadeståndsansvar vid renskötsel*.

Ersättningsansvaret utgår från att markanvändarna i området – å ena sidan samebyar och samebymedlemmar, å andra sidan andra markanvändare – är skyldiga att visa varandra skälig hänsyn. Att hänsynsregeln blir styrande för skadeståndsansvaret kan medföra att ansvaret framstår som strängare än det allmänna ansvaret för vårdslöshet. Vad som utgör en skadeståndsgrundande avvikelse från kravet på hänsyn måste bli beroende av förhållandena i det enskilda fallet, och gränserna för ansvaret får överlämnas till rättstillämpningen. Innebörden av hänsynsregeln behandlas närmare i kommentaren till 4 kap. 3 §. Den praxis som gäller för grannelagsrätten kan användas som ledning vid tillämpningen av bestämmelsen. Det innebär bland annat att ansvaret är utsträckt såvitt avser ansvar för annans vållande och ansvar för underlåtenhet. Såväl sakskada som ren förmögenhetsskada kan grunda ett ersättningsanspråk. Bestämmelserna i skadeståndslagen (1972:207)

– bland annat om jämkning av skadestånd och fördelning av ansvar mellan flera skadeståndsskyldiga – kompletterar paragrafen.

I bestämmelsens *andra stycke* behandlas samebyns skadeståndsansvar. Bestämmelsen innebär en förändring i förhållande till den tidigare skadeståndsbestämmelsen i rennäringslagen, som byggde på ett strikt ansvar för samebyarna. Genom att i stället införa ett skadeståndsansvar vid bristande hänsyn jämföras renskötseln med annan markanvändning i skadeståndshänseende.

Samebyn ansvarar för sina medlemmar. En medlem kan visa bristande hänsyn till exempel genom att utfodra renar i direkt anslutning till skadekänslig mark. De skador som det typiskt sett kan vara fråga om är sådana som uppstår till följd av att renar uppehåller sig där de inte får vara, men även skador på grund av hänsynslös terrängkörning eller bristande underhåll av anläggningar kan ge upphov till skadeståndsansvar.

Bristande hänsyn kan också vara hänförlig till samebyn. En samebys bristande hänsyn kan till exempel bero på organisationsbrister som leder till otillfredsställande områdesbevakning eller till att skadegörande renar inte flyttas i rimlig tid trots information från markägare.

Skadeståndsregeln är tillämplig oavsett om skadan har uppstått i ett område där renskötseln är tillåten eller inte. Att markanvändningen är otillåten kan i många fall ses som ett utflöde av bristande hänsyn. Om en sameby till exempel inte flyttar renarna från vinterbetesmark i tid skulle detta kunna förstärka skälen för skadeståndsskyldighet. Att renar befinner sig på fel plats behöver dock inte alltid innebära att någon har brustit i hänsyn. Om en eller flera renar på grund av omständigheter utanför samebyns kontroll har rört sig bort från samebys betesområde bör byn inte enbart på grund av det bli ersättningskyldig. Däremot borde ersättningskyldighet kunna inträda om en sameby i en sådan situation efter vad som skäligen kan krävas inte i rimlig tid tillser att renarna lämnar platsen. Vid bedömningen av om en sameby eller dess medlemmar har brustit i hänsyn kan också en markägares eget agerande vägas in, till exempel om denna hade kunnat förebygga en förutsebar skada. Den som anlägger en trädgård i en samebys betesområde bör till exempel räkna med att renar vistas i området under vissa delar av året. Om trädgården trots detta saknar staket

eller annat skydd bör skada orsakad av renar som huvudregel inte utan vidare ersättas fullt ut.

Av *fjärde stycket* framgår att om det är en viss medlem eller viss medlems renar som har orsakat skadan så ansvarar medlemmen gentemot samebyn. För en utomstående kan det många gånger vara svårt att peka ut vems renar som har orsakat en skada. Det kan göra rätten till ersättning för skador illusorisk om inte ansvaret kan kanaliseras till samebyn som övergripande ansvarig för medlemmarnas utövning av renskötselrätten. Om det inte kan utrönas vilken eller vilka medlemmar det är som har orsakat skadan bör skadan bäras av samebyn och fördelas som en gemensam kostnad för byns renskötsel.

Av *femte stycket* framgår att markanvändare i samebyns område har motsvarande skadeståndsansvar som samebyn för bristande hänsyn. Det är inte bara skador på renar och på renbetet som kan vara ersättningsgilla, utan det kan vara skador på andra befogenheter som ingår i renskötselrätten, exempelvis jakt- och fiskerättigheter. Det kan noteras att en avverkning som utförs med skälig hänsyn till renskötselrätten inte kan vara grund för skadeståndsansvar (jämför förslag till ändring i skogsvårdslagen [1979:429] nedan).

Av *sjätte stycket* framgår att ersättning för en dödad eller skadad ren, i de fall renens ägare är okänd, ska tillfalla den sameby inom vars område renen befann sig. Detta motsvarar vad som tidigare gällde enligt 92 § rennäringslagen.

2 § Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. stänger av fastställd eller annars gällande flyttningväg för renar eller vidtar åtgärder på eller invid vägen så att dess framkomlighet väsentligt försämras,

2. skrämmer, ofredar eller obehörigen driver bort renar som uppehåller sig på ett område där renskötsel är tillåten, eller hindrar renar från att beta på ett sådant område,

3. bryter mot 8 kap. 1 § andra stycket,

4. i andra fall än som avses i 8 kap. 6 § och 8 kap. 7 § vid märkning av egna renar använder renmärke som inte är registrerat för honom eller henne,

5. utför ommärkning eller avbrottsmärkning i strid med 8 kap. 6 §,

6. märker renkalvar i strid med föreskrifter som meddelats med stöd av 11 kap. 5 §,

7. bryter mot 3 kap. 6–8 §§,

8. bryter mot 4 kap. 4 § eller,

9. lämnar oriktig uppgift vid renräkning eller vid upprättande av renlängd.

Bestämmelserna i första stycket gäller om gärningen inte är belagd med straff enligt annan lag.

I paragrafen regleras straffansvar. Paragrafen motsvarar i huvudsak tidigare 94–95 §§ rennäringslagen (1971:437), med vissa redaktionella ändringar som har föranletts av att lagen disposition har ändrats.

Av paragrafens *första stycke* framgår vilka överträdelser som kan föranleda straffansvar. Dessa är i allt väsentligt överensstämmande med tidigare bestämmelser, varför ledning kring tillämpningen kan sökas i tidigare förarbeten och praxis.

I bestämmelsens *andra stycke* framgår att straffbestämmelser i annan lag har företräde framför straffbestämmelserna i första stycket. Skulle en gärning enligt bestämmelsen även innefatta till exempel ett skadegörelsebrott eller djurplågeri ska därmed ansvar endast inträda för det senare.

11 kap. Sametingets uppgifter

1 § Sametinget ska bevaka rennäringsen som allmänt intresse enligt 3 kap. 5 § miljöbalken och kulturvärdet av renskötselrätt enligt 3 kap. 6 § miljöbalken.

I paragrafen anges att det är Sametinget som ska bevaka rennäringsen och renskötselrättens intressen och kulturvärde. Paragrafen är ny.

Under utredningsarbetet har det framförts att det är en brist i lagstiftningen att det inte finns en tydligt utpekad myndighet som ansvarar för att bevaka rennäringsen som allmänt intresse. I förarbetena till den dåvarande lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. påpekades följande (se prop. 1985/86:3 s. 57 f.):

Rennäringsens markanspråk har ofta fått träda tillbaka för andra viktiga markanvändningsintressen. Rennäringsen är en förutsättning för den samiska kulturen. Riksdagen har i olika sammanhang uttalat att den samiska kulturens fortlevnad måste garanteras. Detta innebär att det måste finnas grundläggande förutsättningar för rennäringsen inom i princip varje sameby, nämligen en säker tillgång till sådana områden inom både åretruntmarkerna och vinterbetesmarkerna som har avgörande betydelse för möjligheterna att bedriva renskötsel.

Genom detta uttalande, som det också hänvisades till vid tillkomsten av miljöbalken (se prop. 1997/98:45 s. 29, Del 2) klargörs att det finns ett allmänt intresse av att rennärning kan bedrivas inom i princip alla nuvarande samebyar. Därmed står det klart att det bör finnas en utpekad myndighet med ansvar att bevaka rennärningen som allmänt intresse. Med beaktande av Sametingets sakliga ansvarsområde framstår myndigheten som den bäst lämpade myndigheten för detta.

2 § Sametinget handlägger frågor om indelning i och ändring av områden enligt 2 kap. 1 §.

I paragrafen anges att det är Sametinget som handlägger frågor om indelning i och ändring av samebyarnas betesområden. Paragrafen motsvarar delvis 7 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har genomgått vissa redaktionella förändringar, med anledning av lagens disposition. Vid tillämpning av bestämmelsen kan vägledning hämtas i fastighetsbildningslagen (1970:988).

3 § Ärenden om registrering av renmärke prövas av Sametinget.

Sametinget är personuppgiftsansvarigt för behandlingen av personuppgifter i renmärkesregistret.

Registret får användas för att fastställa vem som är ägare till en ren. Registret ska innehålla uppgifter om ett renmärkes utseende, den sameby där märket får användas samt märkesinnehavarens namn, person- eller organisationsnummer och adress.

Bestämmelserna i andra och tredje stycket kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

Vid behandling av personuppgifter enligt denna lag gäller lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (95/46/EG) och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, om inte annat följer av denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

I paragrafen anges att det är Sametinget som prövar ärenden om registrering av renmärke samt om innehållet i och ansvaret för renmärkesregistret. Paragrafen motsvarar 74 § rennäringslagen

(1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har oförändrat förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

4 § Sametinget ska avregistrera ett registrerat renmärke

1. om märkeshavaren anmäler att märket inte längre kommer att användas vid renmärkning,
2. om märket under tio år inte har använts vid renmärkning, eller
3. om märkeshavaren eller märkeshavarens dödsbo inte längre har rätt att ha renar i en sameby.

Avregistreras ett märke efter anmälan får det behållas på redan märkta renar under tio år från dagen för avregistreringen.

I paragrafen anges när Sametinget ska avregistrera ett renmärke. Paragrafen motsvarar 79 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

5 § Är två eller flera registrerade renmärken så lika att de lätt kan förväxlas eller genom ändring komma att överensstämma med varandra, får Sametinget på ansökan av en sameby eller en märkeshavare för vilken likheten medför olägenhet besluta att något eller några av märkena ska avregistreras eller ändras.

Avregistreras eller ändras ett märke, får det behållas oförändrat på redan märkta renar under den tid som Sametinget bestämmer.

Första och andra styckena tillämpas även på ett avregistrerat märke som får behållas på renar enligt 11 kap. 7 § andra stycket och på avbrottsmärke enligt 8 kap. 6 §. I stället för avregistrering ska dock förkortning av märkets giltighetstid föreskrivas.

I paragrafen anges när Sametinget ska avregistrera ett renmärke. Paragrafen motsvarar 80 § rennäringslagen (1971:437). Den tidigare regleringen har kortfattat beskrivits i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har förts över till den nya lagen med vissa redaktionella ändringar, som har föranletts av lagens ändrade disposition. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

6 § Sametinget får meddela de föreskrifter som behövs om

1. den hänsyn som vid renskötsel ska tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen,
2. användningen av renlängder enligt 7 kap. 3 § som underlag för ett företagsregister och om skyldighet att lämna renlängden och andra uppgifter om renskötseln till Sametinget,
3. föreskrifter om märkning av ren och om renmärkens utformning,

Föreskrifter med stöd av 1 får inte vara så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras.

I paragrafen anges att Sametinget får meddela den typ av föreskrifter som framgår av bestämmelsen. Paragrafen motsvarar delvis 65 a § tredje stycket, 68 och 73 §§ rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har förts över till den nya lagen med vissa redaktionella ändringar. Sametinget bemyndigas nu direkt genom bestämmelsen att utfärda föreskrifter jämfört med att bemyndigandet tidigare var genom regeringen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

7 § Sametinget får vid vite förelägga en sameby att upprätta och fastställa renlängd samt att överlämna en kopia av en sammanfattning av längden till Sametinget och länsstyrelsen. I sammanfattningen ska det framgå hur många renar som finns i byn, vilka som är renägare i byn och att bystämman har fastställt renlängden.

I paragrafen anges att Sametinget får vid vite förelägga en sameby att upprätta och fastställa renlängd samt att överlämna en kopia av en sammanfattning av längden till Sametinget och länsstyrelsen. Paragrafen motsvarar delvis 68 § fjärde och femte stycket rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har förts över till den nya lagen med vissa redaktionella ändringar. Samebyarna behöver i normalfallet endast lämna en sammanfattning av renlängden till Sametinget och länsstyrelsen. Av sammanfattningen ska det framgå hur många renar som finns i byn, vilka som är renägare i byn och att bystämman har fastställt renlängden. Sammanfattningen innehåller i de flesta fall

tillräckliga uppgifter för att myndigheterna ska kunna utföra sitt tillsynsansvar. Undantag finns i 12 kap. 3 § tredje stycket.

12 kap. Länsstyrelsens uppgifter

1 § Länsstyrelsen beslutar om upplåtelser och ger tillstånd till markförsäljning av statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen enligt renmarksförordningen (0000:00). Tillstånd får ges och upplåtelser får göras endast om samebyn skäligen bör tåla det.

I paragrafen anges att länsstyrelsen är beslutsmyndighet i fråga om upplåtelser av statens mark och ger tillstånd till markförsäljningar ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Paragrafen motsvarar delvis 33 § rennäringslagen (1971:437) och 1 § rennäringsförordningen (1993:384). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Av paragrafen följer att länsstyrelsen lämnar tillstånd till markförsäljning och upplåter mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Länsstyrelsen agerar i det här avseendet i rollen som markägare och inte som förvaltningsmyndighet. Endast om en sameby skäligen bör tåla en upplåtelse eller en försäljning får tillstånd till markupplåtelse och upplåtelser göras. Hänsynsregeln i 4 kap. 3 § är tillämplig när bedömning görs om upplåtelser och försäljningar av mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Om en exploatör genom avtal har fått en samebys godkännande till en planerad verksamhet kan länsstyrelsen utgå från att verksamheten uppfyller paragrafens krav. Om en upplåtelse eller försäljning inte är sådan att den skäligen bör tålas av den berörda samebyn kan åtgärden ändå bli tillåten om renskötselrätten först upphävs eller inskränks med stöd av 4 kap. 2 §. I den nya renmarksförordningen utvecklas principerna för när upplåtelser och försäljningar får ske.

2 § Länsstyrelsen tillser att samebyarna inte har fler renar än det fastställda högsta renantalet för varje sameby.

Länsstyrelsen får besluta att ändra det högsta antal renar som får hållas på bete i varje samebys område. En sådan ändring får ske om den motiveras av

1. en ändrad områdesindelning enligt 2 kap. 1 §,
2. en fusion enligt 6 kap. 25 §,
3. att två eller flera samebyar har kommit överens om det,
4. att en sameby och en exploatör har kommit överens om det eller

5. det annars finns synnerliga skäl.

Paragrafen innehåller regler om högsta renantal. Den motsvarar delvis 15 § rennärlingslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennärlingsfrågor*.

Av *första stycket* följer att länsstyrelsen har tillsynsansvar för att samebyarna inte har fler renar än vad som är tillåtet. En skillnad mot vad som gällde enligt den tidigare rennärlingslagen ska länsstyrelsen dock inte fatta nya beslut om det högsta antalet renantal om inte någon av de förutsättningar som anges i andra stycket aktualiseras. Det renantal som gäller för varje sameby när lagen träder i kraft är det som ska gälla för samebyn om inte någon omständighet i andra stycket påkallar en ändring. Övergångsbestämmelser behövs om detta.

I *andra stycket* regleras under vilka förutsättningar som en samebys högsta tillåtna renantal får ändras. Det kan ske om det motiveras av en ändrad områdesindelning, en fusion, en överenskommelse mellan samebyar respektive samebyar och exploatörer eller om det finns synnerliga skäl för en ändring. Synnerliga skäl kan vara naturhändelser som på ett påtagligt sätt ändrar betesmarkernas beskaffenhet (jämför 8 kap. 10 och 11 §§ jordabalken).

Jämfört med den tidigare 15 § rennärlingslagen har möjligheten för länsstyrelsen att i renskötselns intresse inskränka betesmarkerna tagits bort.

3 § Om en sameby överskrider det högsta tillåtna renantalet får länsstyrelsen vid vite förelägga samebyn att följa beslutet.

När samebyn med stöd av 6 kap. 9 § första stycket 3 har bestämt hur många renar en medlem högst får ha ska ett vitesföreläggande att minska antalet renar riktas mot den medlem som inte följer samebyns beslut.

Om det behövs för tillsynen ska den sameby som berörs lämna en kopia av renlängden till länsstyrelsen.

I paragrafen anges länsstyrelsens möjlighet att vitesförelägga en sameby eller samebymedlem som överskrider det högsta tillåtna renantalet. Paragrafen motsvarar delvis 15 § rennärlingslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennärlingsfrågor*.

Av paragrafens *första stycket* följer att en länsstyrelse får använda vitesförelägganden mot en sameby som överskrider det högsta

tillåtna renantalet. Paragrafen motsvarar vad som tidigare gällde enligt 15 § fjärde stycket rennäringslagen.

I bestämmelsens *andra stycket*, som delvis är nytt, anges att om en sameby har bestämt hur många renar en medlem högst får ha ska ett vitesföreläggande riktas mot den medlem som inte följer samebyns beslut. Detta är en ändring mot vad som gällde tidigare eftersom regeln då var fakultativ för länsstyrelsen. Länsstyrelsen kunde, trots att samebyn hade beslutat hur många renar varje medlem högst fick ha, besluta om vite riktat till samebyn. Enligt paragrafens nya lydelse ska ett sådant föreläggande i stället riktas mot den enskilde medlemmen som inte följer samebyns beslut.

I *tredje stycket* anges att en sameby ska lämna en kopia av renlängden till länsstyrelsen om det behövs för länsstyrelsens tillsyn i fråga om högsta renantal. Bestämmelsen är ny och motiveras av att samebyarna i normalfallet endast behöver lämna en sammanfattning av renlängden till länsstyrelsen enligt 11 kap. 7 §. I de fall när ett vitesföreläggande ska riktas mot en enskild medlem behöver länsstyrelsen ha en fullständig kopia av renlängden.

4 § Länsstyrelsen får vid vite förelägga en sameby att genomföra renräkning eller en extra renräkning. Finns det anledning att anta att samebyn inte har följt meddelade föreskrifter, kan länsstyrelsen besluta om en extra renräkning.

Länsstyrelsen kan utse någon att närvara vid renräkningen. Den som har utsetts att närvara vid renräkningen har rätt att få tillträde till områden och anläggningar där renar hålls samt rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för att fullgöra uppdraget.

I paragrafen regleras länsstyrelsens tillsynsansvar i fråga om renräkningar. Paragrafen motsvarar 66 § andra och tredje stycket samt 66 a § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har förts över till den nya lagen med i huvudsak redaktionella och språkliga ändringar, som har föranletts av lagens ändrade disposition. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen. I förhållande till den tidigare bestämmelsen används i *första stycket* begreppet ”extra renräkning” även för det som tidigare kallades ”kompletterande renräkning”. Genom en ändring i förhållande till vad som tidigare gällde kan länsstyrelsen besluta om vite även för den sortens renräkning. Av 7 kap. 1 § andra stycket följer att en renskötande medlem hos samebyn kan begära att en

extra renräkning görs. Om samebyn inte efterkommer medlemmens begäran kan medlemmen vända sig till länsstyrelsen.

I *andra stycket*, som är fakultativt, har inga ändringar gjorts i sak.

5 § Om en sameby begär det eller om en fråga annars uppkommer ska en flyttning vägs sträckning fastställas av länsstyrelsen.

Om det finns särskilda skäl för att ändra en gällande flyttning vägs och om ändringen kan ske utan väsentlig olägenhet för renskötseln, kan länsstyrelsen besluta om ändring av flyttning vägs sträckning.

I paragrafen regleras länsstyrelsens möjlighet att fastställa eller ändra flyttning vägs sträckning. Paragrafen motsvarar 24 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

6 § Länsstyrelsen beslutar om förlängd betestid på vinterbetesmarkerna om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av något annat särskilt skäl.

I paragrafen regleras länsstyrelsens möjlighet att besluta om förlängd betestid. Paragrafen motsvarar 4 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

7 § Är renskötseln i en sameby bristfällig, ska länsstyrelsen på begäran av en medlem i samebyn eller någon annan vars rätt berörs försöka träffa en överenskommelse med samebyn om rättelse inom viss tid. Kan en överenskommelse inte träffas eller vidtas inte rättelse, kan länsstyrelsen vid vite förelägga om rättelse eller förordna en god man att ta hand om renskötseln i samebyn och förvalta samebyns övriga ekonomiska angelägenheter. Den gode mannen har rätt att av samebyn få arvode som bestäms av länsstyrelsen.

I paragrafen regleras länsstyrelsens möjligheter att ingripa mot en bristfällig renskötsel i en sameby. Paragrafen motsvarar delvis 72 §

rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

I förhållande till den tidigare 72 § rennäringslagen har länsstyrelsen getts stärkta möjligheter till tillsyn vid brister i renskötseln hos en sameby. I bestämmelsen anges att länsstyrelsen i första hand ska förelägga en sameby att vidta rättelse. Om rättelse inte sker kan ett föreläggande kombineras med vite. Om någon rättelse trots detta inte kommer till stånd kan länsstyrelsen förordna en god man att ta hand om renskötseln i samebyn och förvalta samebyns övriga ekonomiska angelägenheter. Den gode mannen har rätt att få arvode av samebyn. Arvodet bestäms av länsstyrelsen. Detta motsvarar vad som tidigare gällde om förordnande av syssloman. Bestämmelsen är tänkt att kompletteras med någon form av föreskrift för vad som ska gälla i fråga om den gode mannens förvaltning.

8 § Länsstyrelsen får ge samer som är bosatta i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands eller Dalarnas län tillstånd att för eget behov ta slöjdvirke på mark under statens omedelbara disposition.

Tillstånd får bara ges till den som i en inte oväsentlig utsträckning ägnar sig åt sameslöjd. Tillståndet får återkallas när det inte längre finns förutsättningar för tillståndet.

I paragrafen regleras länsstyrelsens möjlighet att ge samer utanför samebyar tillstånd att ta slöjdvirke. Paragrafen motsvarar 17 § andra stycket rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

9 § Länsstyrelsen får meddela ett vitesföreläggande mot en sameby att flytta sina renar om de uppehåller sig utanför renskötselområdet eller på mark inom detta område under sådan tid när renskötsel inte får bedrivas där. Ett sådant föreläggande får utfärdas om renarna orsakar skada eller olägenhet av någon betydelse. Ett vitesföreläggande får meddelas endast om samebyn underlåter att i skäligen tid efter anmaning ta hand om renarna.

I paragrafen regleras länsstyrelsens möjlighet att utöva tillsyn om renar befinner sig där de inte får vara. Paragrafen motsvarar i

huvudsak 71 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

I paragrafen regleras länsstyrelsens möjlighet att utöva tillsyn om renar befinner sig där de inte får vara. I förhållande till 71 § i den tidigare rennäringslagen har den ändringen gjorts att det inte längre krävs en framställning från en specifik anmälare för att länsstyrelsen ska kunna ta initiativ till en granskning och meddela vitesförelägganden.

10 § Länsstyrelsen får vid vite meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 kap. 6 § första stycket 1 ska efterlevas.

I paragrafen anges att länsstyrelsen får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att föreskrifter om hänsyn vid renskötsel till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen ska följas. Paragrafen motsvarar 65 a § fjärde stycket rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

Paragrafen har förts över till den nya lagen med vissa språkliga och redaktionella ändringar, som har föranletts av lagens ändrade disposition. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

11 § Länsstyrelsen får fatta beslut om tillstånd för en renägarförening att anlägga stängsel, uppföra byggnader och rätt att ta virke som avses i 9 kap. 1 § tredje stycket.

I paragrafen anges att länsstyrelsen får fatta beslut om tillstånd för renägarföreningar att anlägga stängsel, uppföra byggnader och ta virke. Paragrafen motsvarar delvis 88 § rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 47 – Koncessionsrenskötseln* och *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor*.

I den tidigare 88 § första stycket 4 rennäringslagen skulle länsstyrelsen i tillståndsbeslut för koncessionssamebyar pröva i vilken mån en koncessionshavare skulle ha rätt att anlägga stängsel, uppföra byggnader och ta virke i koncessionsområdet. Någon rätt att uppföra anläggningar och byggnader eller ta virke följer inte av renbetesrätten. Länsstyrelsen har därför kvar möjligheten att, på begäran av en renägarförening, fatta sådana beslut. Ingen ändring i

sak är avsedd, varför tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

12 § Länsstyrelsens uppgifter enligt denna lag fullgörs i fråga om Västernorrlands län av Länsstyrelsen i Västerbottens län och i fråga om Dalarnas län och Gävleborgs län av Länsstyrelsen i Jämtlands län.

I paragrafen anges vilka länsstyrelser som fullgör de uppgifter som följer av lagen. Paragrafen motsvarar 102 § rennäringslagen (1971:437).

Paragrafen har, med vissa språkliga justeringar, förts över till den nya lagen.

13 kap. Särskilt om vilt- och fiskevård

1 § Naturvårdsverket får meddela närmare föreskrifter om åtgärder som syftar till att tillgodose viltvård på statens mark i Lappland och på renbetesfjällen. Havs- och vattenmyndigheten meddelar närmare föreskrifter om åtgärder som syftar till att tillgodose fiskevård i vatten på statens mark i Lappland och på renbetesfjällen.

Sådana föreskrifter kan innefatta inskränkningar i jakten eller fisket om det är motiverat av vilt- eller fiskevårdsskäl utan hinder av att det inskränker rätt på mark som avses i 3 kap. 3 § första stycket 1.

I paragrafen anges att Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har föreskriftsrätt i frågor om vilt- och fiskevård på statens mark i Lappland och på renbetesfjällen. Sådana föreskrifter kan inskränka en samebys rätt till jakt och fiske. Paragrafen är ny. Överväganden finns i kapitel 15.7 och bilaga 3 till delbetänkandet *Jakt och fiske i renbetesland*, SOU 2023:46.

Av paragrafens *första stycket* framgår att Naturvårdsverket kan meddela de föreskrifter som behövs för att tillgodose viltvården på statens mark i Lappland och på renbetesfjällen, och att Havs- och vattenmyndigheten kan meddela motsvarande föreskrifter som motiveras av fiskevården.

Av bestämmelsens *andra stycket* följer att sådana föreskrifter kan innefatta inskränkningar i jakten och fisket även i sådana fall där samebyarna har ensamrätt till jakt och fiske om det motiveras av vilt- eller fiskevårdsskäl. Behovet av att kunna meddela föreskrifter följer av att staten som markägare har det övergripande ansvaret för vilt- och fiskevården, och därför behöver ha rätt att besluta om

inskränkningar i jakt och fiske för att tillgodose dessa intressen (jämför 2 kap. 15 § tredje stycket regeringsformen). I de fall då en sameby har ensamrätt till jakt eller fiske är viltvårds- respektive fiskevårdansvaret delat mellan markägaren och rättighetshavaren. Det är dock naturligt att staten har det övergripande ansvaret för att uppfylla riksdagens miljömål och för bevarandet av den biologiska mångfalden och de myndigheter som ansvarar för dessa områden ska därför kunna meddela föreskrifter.

I fjällområdet finns starkt hotade arter som kräver särskilt skydd. Det gäller exempelvis fjällräv och jaktfalk. I fjällmiljön finns också särskilt skyddsvärda vatten. Fjällmiljön är även rent allmänt känslig när det gäller bevarandet av vilt- och fiskresurser. Skyddet måste kunna upprätthållas även när jakt och fiske bedrivs och upplåts i privat regi. Även om samebyarna bör ha kompetens och vilja att göra avvägningar mellan jakt- och fiskeutövning och vilt- och fiskevårdshänsyn måste staten, som har det övergripande ansvaret, ha befogenhet att besluta om inskränkningar i jakten eller fisket i ett område om det är motiverat av vilt- eller fiskevårdsskäl. Beslutet bör kunna innebära att ett visst område helt ska stängas för jakt eller fiske under en period, eller mindre ingripande inskränkningar i jakt- eller fiskeutövningen inom området såsom begränsning av fångstverktyg vid jakt respektive fiske, maximalt fiskeuttag och så kallade bag limits, det vill säga en begränsning av hur mycket vilt som får skjutas eller fisk som får fångas på en dag.

2 § Samråd i frågor om vilt- eller fiskevården på statens mark i en samebys område får påkallas av en sameby eller av en sådan myndighet eller ett sådant statligt bolag som disponerar statlig mark.

En sameby har rätt till skälig ersättning för utgifter och förlust av arbetstid för deltagande i sådana samråd.

I paragrafen anges att samebyar och myndigheter eller statliga bolag som disponerar statlig mark har möjlighet att påkalla samråd i frågor om vilt- eller fiskevård på statens mark i en samebys område. Paragrafen är ny. Överväganden finns i kapitel 15.7 och bilaga 3 till delbetänkandet *Jakt och fiske i renbetesland*, SOU 2023:46.

Av paragrafens *första stycke* framgår vilka som kan påkalla vilt- och fiskevårdsamråd. De myndigheter som disponerar statlig mark och därmed omfattas av bestämmelsen är Statens fastighetsverk, Naturvårdsverket och Fortifikationsverket. Det statliga bolag som

disponerar statlig mark där det finns jakt- och fiskerätt är företrädesvis Sveaskog AB. De myndigheter och statliga bolag som disponerar mark bör kunna ge i uppdrag åt länsstyrelsen att samråda för deras räkning.

Syftet med viltvårdssamråden är att samebyn i egenskap av jakträttshavare, och berörda statliga myndigheter som företrädare för markägaren, ska kunna föra en dialog om vilka åtgärder som lämpligen bör vidtas inom ramen för viltvården på samebyns område. Det kan till exempel handla om ifall tillgången på vilt motiverar avvikelser från av regeringen beslutade jakttider eller om ett visst område helt bör undantas eller avlysas från jakt av viltvårdsskäl. Det kan också gälla villkor för jakten som syftar till att åstadkomma en hållbar och etisk jakt. Som exempel kan, om det inte har meddelats närmare föreskrifter, nämnas villkor om maximiuttag, krav på viltrapporter, jaktmetoder och vilken typ av vapen eller andra redskap som får användas vid jakten. Det kan också handla om en dialog kring behovet av sådana markvårdande åtgärder som ryms inom markägaransvaret. När det gäller fisket kan ett samråd på motsvarande sätt röra frågor om fisketider och fredningstider, vilka arter som bör få fiskas och om maximalt uttag. Även frågor rörande minimimått och maximimått på den fisk som tas upp och om vilka redskap och vilket typ av bete som ska tillåtas bör kunna bli föremål för samråd.

Om det trots ett samråd råder olika uppfattningar mellan en sameby och en samrådande företrädare för markägaren om nödvändigheten i en åtgärd ankommer det slutligen på den som upplåter jakt och fiske – det vill säga samebyn – att besluta om de viltvårds- eller fiskevårdsåtgärder som påverkas av upplåtelse. Det ska dock noteras att samebyn måste förhålla sig till eventuella inskränkningar i jakten och fisket eller föreskrifter avseende vilt- eller fiskevård som har meddelats med stöd av 13 kap. 1 §.

Av bestämmelsens *andra stycke* följer att en sameby har rätt till skäligen ersättning för utgifter och förlust av arbetstid för deltagande i samråd. Att staten betalar en sådan ersättning är skäligt på grund av att samebyarna är skyldiga att delta i en mängd samråd i olika sammanhang.

14 kap. Överklaganden

1 § Angår ett beslut som en länsstyrelse eller Sametinget meddelar enligt denna lag så många att en kopia av beslutet inte lämpligen kan tillställas var och en av dem, ska beslutet kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Beslutet ska också sändas till samebyns styrelse, som ska hålla det tillgängligt för medlemmarna.

Tiden för överklagande ska räknas från den dag när kungörandet har skett.

I paragrafen anges hur en länsstyrelses eller Sametingets beslut ska kungöras, när beslutet angår så många att en kopia av det inte lämpligen kan tillställas var och en av dem. Paragrafen motsvarar i huvudsak det som tidigare har gällt enligt 100 § rennäringslagen (1971:437).

Enligt den nya bestämmelsen ska beslutet kungöras i Post- och Inrikes Tidningar, vilket innebär en förändring mot den tidigare bestämmelsen enligt vilken ett meddelande skulle tas in i ortstidning. Paragrafen har i övrigt förts över till den nya lagen, med vissa språkliga justeringar. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

2 § Sametingets beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut att bevilja registrering av renmärken får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I paragrafen anges hur beslut från Sametinget får överklagas. Paragrafen motsvarar 99 § andra och fjärde stycket rennäringslagen (1971:437).

Paragrafen har förts över till den nya lagen endast med den förändringen att reglerna om överklagande av Sametingets beslut har placerats i en egen bestämmelse.

3 § Länsstyrelsens beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av lagen får, om beslutet rör annat än sådana frågor som avses i 12 kap. 1 § överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Länsstyrelsens beslut i frågor som avses i 12 kap. 1 § får endast överklagas under de förutsättningar som anges i renmarksförordningen (0000:00).

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I paragrafen anges hur beslut från länsstyrelserna överklagas. Paragrafen motsvarar delvis 99 § första, tredje och fjärde stycket

rennäringslagen (1971:437). Överväganden finns i *PM 50 – Ansvarsfördelningen mellan myndigheter i rennäringsfrågor och i delbetänkandet Jakt och fiske i renbetesland*, SOU 2023:46.

Av paragrafens *första stycke* framgår att länsstyrelsernas beslut, såvitt de inte avser frågor om upplåtelser och försäljningar av statlig mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen enligt 12 kap. 1 §, får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Bestämmelsen har i denna del endast genomgått redaktionella förändringar med anledning av lagens ändrade disposition. Av stycket framgår vidare att länsstyrelsernas beslut om tillstånd till markförsäljning och markupplåtelser endast får överklagas under de förutsättningar som anges i renmarksförordningen (0000:00).

I renmarksförordningen samordnas länsstyrelsens markförvaltning med vad som gäller på övrig statlig mark (jämför förordningen (1996:1190) om överlåtelse av statens fasta egendom, m.m. och förordningen (1993:527) om förvaltning av statliga fastigheter, m.m.). Detta innebär en förändring jämfört med den tidigare 99 § rennäringslagen, enligt vilken besluten i vissa fall fick överklagas till regeringen. Genom förändringen införs samma regler för dessa beslut som för andra beslut om försäljning och upplåtelse av statlig mark, för vilka det råder ett klagoförbud i administrativ ordning vid upplåtelser. Skulle en upplåtelse vara otillåten, till exempel för att staten upplåter mark för en verksamhet som inte skäligen bör tålas av en sameby, är samebyn hänvisad till att föra en förbudstalan i allmän domstol eller att begära skadestånd. Av renmarksförordningen framgår under vilka förutsättningar ett tillstånd till markförsäljning får överklagas.

Av *andra stycket* följer att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten, vilket motsvarar vad som gällde enligt den tidigare 99 § rennäringslagen.

4 § Beslut som har fattats av en samebys eller renägarförenings stämma, av en god man som har förordnats med stöd av 12 kap. 7 § samt beslut som avses i 14 kap. 2 § första stycket och 14 kap. 3 § första stycket gäller även om det har överklagats, om inte den myndighet som ska pröva överklagandet beslutar något annat.

I paragrafen anges att vissa beslut gäller utan hinder av laga kraft, men att dessa kan inhiberas av den myndighet som överprövar beslutet. Paragrafen motsvarar 101 § rennäringslagen (1971:437).

Paragrafen har, med vissa redaktionella ändringar med anledning av lagens nya disposition och terminologi, förts över till den nya lagen. Tidigare förarbeten och praxis kan användas vid tillämpningen.

Något om ytterligare författningsändringar utan kommentar

Som inledningsvis har nämnts har vi inte haft möjlighet att göra en systematisk genomgång av behovet av följdändringar i andra författningar. Här följer dock konkretiserade tankar kring möjliga författningsändringar i några fall som vi har kunnat uppmärksamma. Dessa ändringar presenteras utan författningskommentarer. Som tidigare nämnts kan ändringar också behöva göras i bland annat väglagens (1971:948) och plan- och bygglagens (2010:900) regler om inlösen av särskild rätt till fastighet. Det behövs dessutom en ny renmarksförordning.

Förslaget till ändringar i skogsvårdslagen (1979:429)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 b §

Inom ett område där renskötsel får bedrivas enligt rennäringslagen (1971:437) under hela året (renskötselns åretruntmarker), får avverkning inte ske om den

1. medför ett sådant väsentligt bortfall av renbete att möjligheterna att hålla tillåtet renantal påverkas, eller

I ett område där renskötsel får bedrivas enligt renmarkslagen (0000:00), får en avverkning inte ske om den inte genomförs med skälig hänsyn till den berörda samebyns behov av renbete och områden för sedvanlig samling och flyttning av renar.

2. omöjliggör sedvanlig
samling och flyttning av
renhjord.

14 §

Den produktiva skogsmarkens ägare är skyldig att enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer underrätta Skogsstyrelsen om

1. avverkning och uttag av skogsbränsle som ska äga rum på hans eller hennes mark,

2. sådan dikning i samband med avverkning som inte kräver tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken,

3. vad han eller hon avser att göra för att tillgodose naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen i samband med avverkning på hans eller hennes mark,

4. vad han eller hon avser att göra för att tillgodose rennäringens intressen i samband med avverkning på hans eller hennes mark inom *renskötselns åretruntmarker*, och

4. vad han eller hon avser att göra för att tillgodose rennäringens intressen i samband med avverkning på hans eller hennes mark inom *områden där renskötsel får bedrivas enligt renmarkslagen (0000:00)*, och

5. vad han eller hon avser att göra för att trygga återväxten av skogen.

18 b §

När tillstånd till avverkning ges ska Skogsstyrelsen besluta om vilka hänsyn som ska tas till

1. naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen, samt

2. rennäringens intressen.

Sådana hänsyn får avse hyggets storlek och förläggning, avverkningsform eller liknande.

Villkor som gäller rennäringens intressen *får inte* avse annat än vad som *uppenbart* behövs med hänsyn till renskötselrätten.

Villkor som gäller rennäringens intressen *ska* avse vad som *skäligen* behövs med hänsyn till renskötselrätten *och markägarens förutsättningar*.

20 §

Innan avverkning sker inom renskötselns åretruntmarker ska berörd sameby beredas tillfälle till samråd.

Sådana samråd ska även hållas på vinterbetesmarkerna om markens ägare är en större skogsägare.

Samråden ska genomföras på ett sådant sätt att samebyn tillförsäkras ett effektivt inflytande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om *sådant* samråd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om *sådana* samråd.

31 §

Vid skötsel av skog *skall* i fråga om hyggens storlek och utläggning, beståndsanläggning, kvarlämnande av trädsamlingar och skogsbilvägars sträckning och anpassning ske som *uppenbart* påkallas med hänsyn till rennäringen. Vid planläggning och genomförande av åtgärderna *skall* eftersträvas att berörd sameby har årlig tillgång till sammanhängande betesområden och till vegetation som behövs inom områden för samling, flyttning och rastning av renarna.

Vid skötsel av skog *ska* i fråga om hyggens storlek och utläggning, beståndsanläggning, kvarlämnande av trädsamlingar och skogsbilvägars sträckning och anpassning ske som *skäligen* påkallas med hänsyn till rennäringen. Vid planläggning och genomförande av åtgärderna *ska det* eftersträvas att berörd sameby har årlig tillgång till sammanhängande betesområden och till vegetation som behövs inom områden för samling, flyttning och rastning av renarna.

40 §

Skogsstyrelsens beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

*Om Skogsstyrelsen
kommunicerar en sådan*

*avverkningsanmälan som
beskrivs i 14 § med en sameby ska
samebyn därefter ses som part i
avverkningsärendet.*

Naturvårdsverket får överklaga Skogsstyrelsens beslut i fall som avses i 25 § andra stycket.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Förslaget till ändring i expropriationslagen (1972:719)

1 kap. 2 §

I denna lag förstås med särskild rätt till fastighet nyttjanderätt, servitut och rätt till elektrisk kraft samt liknande rätt. Utan hinder av att tomträtt enligt 13 kap. 26 § jordabalken vid expropriation är likställd med fast egendom får sådan rätt upphävas eller begränsas genom expropriation. Bestämmelsen i 1 § om särskild rätt gäller *ej renskötselrätt enligt rennäringslagen (1971:437) eller vägrätt.*

I denna lag förstås med särskild rätt till fastighet nyttjanderätt, servitut och rätt till elektrisk kraft samt liknande rätt. Utan hinder av att tomträtt enligt 13 kap. 26 § jordabalken vid expropriation är likställd med fast egendom får sådan rätt upphävas eller begränsas genom expropriation. Bestämmelsen i 1 § om särskild rätt gäller *inte vägrätt. Expropriation av renskötselrätt kan begränsas till att avse viss tid eller vissa i renskötselrätten ingående befogenheter.*

Bestämmelserna i denna lag om fastighet tillämpas också i fråga om byggnad eller annan anläggning inom annans fastighet.